

Kriminologiska institutionen

Stockholms
universitet

Den tvåsidiga visionen av Kriminalvårdens Bättre ut

En kvalitativ intervjustudie om kriminalvårdares levda
erfarenheter av visionen Bättre ut

Examensarbete för kandidatexamen i kriminologi, 15 hp

Kriminologiska institutionen
Grundnivå

Höstterminen 2021

Matilda Ahnfeldt & Nathalie Haglund

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	2
2. Bakgrund	2
2.1 Utvecklingen av Kriminalvården	2
2.2 Kriminalvårdens vision <i>Bättre ut</i>	3
2.3 Verkställighetsplanering inom Kriminalvården	4
2.4 Behandlingsformer inom Kriminalvården	5
2.5 Kompetent Klientnära Arbete	6
3. Tidigare forskning	7
3.1 Den ambivalenta miljön	7
4. Teoretiska ramverk	10
4.1 Makten som produktiv och repressiv	10
5. Metod	12
5.1 Datainsamling	12
5.2 Urval	13
5.3 Bearbetning av data	14
5.4 Etiska överväganden	16
5.5 Vetenskapsteoretiska utgångspunkter	16
5.6 Problematisering	17
6. Resultat & analys	18
6.1 Mjukt kontra hårt	18
6.2 Ambition kontra praktik	21
7. Slutsats & diskussion	28
8. Referenser	31
9. Bilagor	35

Sammanfattning

Kriminalvårdens syfte är att minska återfall i brott och för att eftersträva detta kom myndigheten 2007 ut med visionen *Bättre ut*. Tidigare studier har kunnat uppvisa en dualitet som existerar inom Kriminalvården där två olika arbetsläger tenderar att stå i motpol till varandra och vidare hamna i konflikt. Studiens syfte var att genom semistrukturerade intervjuer undersöka kriminalvårdares levda erfarenheter av hur visionen *Bättre ut* praktiseras. Sedermera avsågs det även att undersöka hur koncept som makt, kontroll och disciplin kan tänkas påverka arbetet med *bättre ut*. Fem intervjuer hölls med kriminalvårdare från olika säkerhetsklasser i Stockholmsområdet. Det empiriska materialet analyserades sedan med en tematisk analys och kodades sedan genom sortering och reducering. Resultatet genererade i ett huvudsakligt tema i form av en dualitet där risk och säkerhetsarbete stod i motpol till ett rehabiliterande arbete. Vidare visade resultatet att kriminalvårdarna hade en ambition om hur arbetet med *Bättre ut* bör se ut, men att praktiken tenderade att uppvisa något annat. Då studiens omfattning endast baserat sig på fem intervjuer bör därmed resultatet tolkas med försiktighet. För framtida studier skulle det vara av intresse att fortsätta undersöka denna dualitet genom större urval samt även från de intagnas perspektiv.

Nyckelord: *Bättre ut*, KKA, dualitet, rollblandning, dynamisk säkerhet, makt

1. Inledning

Att förebygga återfall i brott är ett av Kriminalvårdens viktigaste uppdrag där återfallsförebyggande insatser är ett högt prioriterat område. Detta bidrog till att de år 2007 kom ut med en vision om *Bättre ut* vars syfte var att förbereda intagna för ett liv utanför anstalt och således minska risken för återfall i brott (Kriminalvården 2007). För att åstadkomma detta kom koncepteten om kompetent klientnära arbete (KKA), kontaktmannaskap och behandlingsprogram att utgöra centrala beståndsdelar för det nya arbetssättet (Kriminalvården 2020; SOU 2009:80). Med avstamp i Berman (2004) där de undersökte behandlingsprogram och dess effekt under en femårsperiod kom de fram till att de som var yngre, mer kriminellt aktiva eller de som hade hoppat av ett behandlingsprogram löpte 38 procent risk att återfalla i brott. Medan de som hade slutfört sitt behandlingsprogram istället löpte 25 procent risk för återfall i brott (ibid). Däremot kan det mot bakgrund av att det tenderar finnas ett samband mellan återfall i brott och tidigare fängelsepåföljder (Sarnecki 2015, s.74; Kriminalvården 2020) argumenteras i linje med Månsson (2003) för att den kultur som existerar inom anstalt tenderar att främja strategier som går ut på att överleva vardagen snarare än att förändras.

Vidare kan det i hänsyn till området om straffrätt argumenteras att Norden tenderar att sticka ut eftersom det uppvisar en resistans mot utvecklingen av en ökad fängelsepopulation. John Pratt (2012) argumenterar att detta kan beskrivas genom konceptet *nordisk exceptionalism* där lägre fängelsestraff premieras och anstalterna är jämförelsevis humana (Dullum & Ugelvik 2012). Vid en jämförelse med USA som har en av världens högsta fängelsepopulationer så har Norden en relativt låg fängelsepopulation vilket kan tänkas kunna härledas till denna straffande välfärdskultur (ibid; Nagin 2013). Vidare så belyser Barker (2012) hur nordisk fängelsepolitik å ena sidan med mer humana och mildare straff är beskyddande mot marginalisering och således effektivt för integration. Men å andra sidan tenderar att vara dubbelsidig, eftersom den andra sidan är hård och disciplinerande och skapar en miljö där milda och repressiva element samexisterar som ett resultat av dualiteten som förekommer inom svenska välfärden (Barker 2013).

1.1 Syfte och frågeställning

Tidigare studier har fokuserat på Kriminalvårdens rehabiliterande arbete, men inga studier har undersökt det mer specifika rehabiliterande arbetet som Kriminalvården beskriver som visionen *Bättre ut* och KKA. Således kan det argumenteras påvisa att det föreligger ett glapp i forskningen och med avstamp i det är därmed syftet med studien att undersöka hur visionen *Bättre ut* praktiseras på anstalter och hur en kriminalvårdare ser på sin egen roll i hänsyn till visionen och KKA. Syftet med studien är således att komma åt levda erfarenheter hos olika kriminalvårdare och att genom deras berättelser komma åt hur de uppfattar att visionen upprätthålls och praktiseras i det vardagliga livet inom en anstalt.

De frågeställningar som har formulerats är hur en kriminalvårdare upplever visionen *Bättre ut* och KKA samt hur det praktiseras inom en anstaltsmiljö. Vidare har det även funnits till avsikt att undersöka hur hårda och disciplinerande element kommer till uttryck i anstaltsmiljö och kan tänkas påverka arbetet med KKA och således visionen *Bättre ut*. De frågeställningar som formulerades var:

- Hur upplever en kriminalvårdare visionen *Bättre ut* och KKA och hur praktiseras detta i en anstaltsmiljö?
- Hur påverkar hårda och disciplinära element arbetet med *Bättre ut* och KKA?

2. Bakgrund

I följande avsnitt presenteras en översiktlig presentation av Kriminalvården med motivering av att ge en bild över myndighetens arbetssätt i relation till *Bättre ut*. I första avsnittet ges en kort beskrivning av utvecklingen av Kriminalvården följt av ett avsnitt som behandlar deras syn på visionen *Bättre ut*. Följt av avsnitt som behandlar Verkställighetsplanering (VSP), de behandlingsformer som ligger till grund för de program som används inom anstalt idag och avslutningsvis presenteras arbetet om Kompetent Klientnära Arbete (KKA). Samtliga anses utgöra centrala beståndsdelar i arbetet mot visionen om *Bättre ut*.

2.1 Utvecklingen av Kriminalvården

Med avstamp i den nu mer vårdande ideologin inom Kriminalvården kom behandlingsstrategierna att utvecklas under 1980-talet där anställda inom Kriminalvården gick från så kallade väktare till socialarbetare och där utbildning blev ett krav på samtliga anställda inom myndigheten. Med syftet att motverka återfall i brott kom sedan behandlingsprogram att få sitt startskott inom svensk Kriminalvård i början av 2000-talet (SOU 2009, s. 80). Behandlingsprogrammen skulle särskilt inrikta sig mot den intagnas individuella problematik

och berörde således allmän kriminalitet, våldsbrott, våld i nära relation, sexualbrott och missbruk (Kriminalvården 2017). Mot bakgrund av detta kom följaktligen nya regler att träda i kraft år 2007 vilket innebar ökade utslussningsmöjligheter genom halvvägshus samt utökad frigång för de intagna eftersom detta ansågs främja en återinpassning till samhället. Dock kom en bestraffning att införas då uppskjuten villkorlig frigivning antogs som repressalie om intagna inte kom att följa de regler som gällde för verkställigheten, vilket även är aktivt idag (SOU 2009, s. 80). Mot bakgrund av att behandlingsprogrammen kom att bli allt mer vetenskapligt förankrade kom arbetssättet med kontaktmannaskap att införskaffas med ändamålet att arbeta mer rehabiliterande gentemot de intagna (ibid). Arbetet med kontaktmannaskap innefattar att en specifik kriminalvårdare har ett särskilt ansvar för ett antal intagna. Där ingår bland annat kontinuerlig kontakt, verkställighetsplanering, bistå med hjälp på olika sätt och planering inför permission och utsluss (Kriminalvårdsstyrelsen 2000). Så med motiveringen att minska återfall i brott med hjälp av ett mer rehabiliterande arbetssätt kom Kriminalvården år 2007 ut med visionen *Bättre ut* (Kriminalvården 2007).

2.2 Kriminalvårdens vision “*Bättre ut*”

Efter avkunnad dom har Kriminalvården till uppgift att på ett säkert och humant sätt bedriva de påföljder som domstolen dömer ut samt att förebygga återfall i brott. Vidare ska Kriminalvården vidta åtgärder som förhindrar brottslighet under verkställighet, bekämpa missbruk samt anpassa innehållet i verkställigheten efter varje individs behov och förbereda inför frigivning. Kriminalvårdens vision *Bättre ut* lyder:

Kriminalvården är brottsförebyggande, ökar människors trygghet och bidrar till ett tryggare samhälle. Kriminalvården inger förtroende. Kriminalvårdens klienter är bättre rustade att leva ett liv utan kriminalitet och missbruk efter verkställd påföljd. Vårt arbete innebär en positiv skillnad för klienterna. Vi påverkar aktivt utvecklingen av Kriminalvårdens uppdrag. Kriminalvårdens vision sammanfattas i devisen "Bättre ut". (Kriminalvården 2007).

I hänsyn till visionen *Bättre ut* har Kriminalvården sammanställt i huvudsak fem strategiska områden. Där den första avser *säkerhet, ordning och reda*: Kriminalvården ska bedrivas på ett säkert sätt och regler ska efterföljas eftersom detta anses skapa förtroende och är således en förutsättning för det återfallsförebyggande arbetet. Vidare ska personal vara kompetent, medveten, pålitlig och ha en professionell kontakt med klienterna och god klientkunskap ses vara en förutsättning för att bemöta de intagna utifrån säkerhetskrav och individuella behov. Den andra avser *påverkan och behandling*: Utredande, uppsökande och motivationshöjande insatser är av vikt och den intagne ska veta om vad som förväntas av denne

under verkställigheten. Under verkställigheten ska även varje intagen ha en plan över aktiviteter som denne ska bedriva under anstaltsvistelsen eftersom detta bygger på riskbedömning och anses vara betydelsefullt för det återfallsförebyggande arbetet. Det tredje området är *medarbetare och ledning*: De anställda ska vara utbildade, kompetenta och lämpade för yrket. Vidare ska de vara insatta i regelverk, mål och uppdrag samt ta ansvar för samhällsuppdraget. Kriminalvården har rätt bemanning med rätt kompetens på rätt ställe vid varje tidpunkt. Där även ett klientnära ledarskap anses vara viktigt. Den fjärde är *resursanvändning*: det ska finnas ett omfattande utbud av alternativ till fängelse initierat av Frivården samt att häkten och anstalter ska vara humana. Eftersom den fysiska miljön således ska bidra till behandlings- och påverkansarbete. Till sist så avser det femte området *utveckling*: Verksamheten är baserad på kunskap och utvecklingen av brottslighet följs upp noga. Det anses vara av vikt att ha kunskap om intagnas komplexa sociala problem, beteendestörningar, missbruk och kriminalitet samt vilka framgångsrika metoder som ligger till underlag för olika insatser (Kriminalvården 2007).

2.3 Verkställighetsplanering inom Kriminalvården

För varje intagen föreligger det en verkställighetsplanering även kallad VSP, vilket är att varje intagen under svensk kriminalvård ska ha en plan för sin verkställighet. Denna plan grundar sig i en RBM-B intervju vilket är en intervjumall som belyser de tre essentiella principerna risk, behov och mottaglighet (Kriminalvården 2016). Syftet med RBM-B är således att planera insatser som fungerar brottsförebyggande och ska anta rollen som en ledstjärna för verkställighetsplaneringen och anses vara de mest framgångsrika för att förhindra risken att återfalla i kriminalitet efter verkställt straff (ibid; Kriminalvården 2020).

Riskprincipen baserar sig på vilka insatser som ska göras utifrån de intagnas risk för att återfalla i brott och kan således klassas som låg, medel eller hög. Om en intagen har en hög risk för återfall i brott behöver således mer insatser för att motverka återfallet. Behandlingsprogram är exempel på en intensiv insats, och ges således bara till de med hög risk (ibid). De åtta viktigaste riskfaktorområdena är antisocial historia, prokriminella attityder och värderingar, prokriminellt umgänge, antisocialt personlighetsmönster, missbruk och beroende, familj och relationer, yrke och studier samt fritid och avkoppling (Kriminalvården 2020). Behovsprincipen fungerar som en förlängning av riskprincipen där fokus ska ligga på riskfaktorer som måste påverka en minskad risk för återfall i brott (ibid). Behovsprincipen fokuserar på att ge insatser som ska minska risken för återfall utifrån den intagnes relaterade kriminalitet, vilket kallas dynamiska riskfaktorer eller kriminogena behov. (Kriminalvården

2016). Kriminogen kan beskrivas som orsaken till kriminaliteten, medan dynamisk innebär rörlig eller föränderlig (Kriminalvården 2020).

Mottaglighetsprincipen handlar om insatser vars syfte är att skapa förutsättningar för den intagna att tillgodogöra sig insatserna. Här anpassas genomförandet utifrån de intagnas förutsättningar, exempelvis verbal förmåga, psykisk hälsa, kognitiv mognad (Kriminalvården 2016). Mottaglighet delas vanligen in i generell mottaglighet och specifik mottaglighet. Med generell mottaglighet avses vilka typer av insatser och pedagogiska metoder som intagna i kriminalvård är mottagliga för. I dessa sammanhang avses oftast strukturerade behandlingar baserade på kognitiv beteendeterapi. Specifik mottaglighet handlar således om att vara lyhörd för den intagnes förutsättningar och anpassa arbetet efter individen (Kriminalvården 2020). VSP visar riskbedömning på tre typer av brott: generell kriminalitet, partnervåld och sexualbrott. Beroende på om den intagna fått lågt, medel eller högt resultat planeras insatserna som effektiva eller färre (Kriminalvården 2016).

2.4 Behandlingsformer inom Kriminalvården

De behandlingsprogram som tillämpas inom Kriminalvården har numera en vetenskaplig evidens och tenderar att sorteras in i följande fyra grupper: insatser baserade på kognitiv beteendeterapi (KBT), insatser baserade på motiverande samtal, 12-stegsbehandling samt övrigt. Flertalet av de program som Kriminalvården använder sig av tenderar att vara grundande i KBT vilket även är en sedvanlig behandlingsform vid psykiska störningar och tar avstamp i sociala inlärningsteorin (Kriminalvården 2020). KBT baseras huvudsakligen på inlärningspsykologi och kognitiv psykologi, vars syfte är att förändra mänskliga beteenden (Öst 2018, s. 1). Med KBT avser behandlaren att hjälpa den intagna att ta till nya insikter och ny inlärning utefter vad som passar för den enskilde individen (Kåver 2016, s. 16f). Social inlärningsteori handlar om människans beteende utifrån vad som är inlärt, där motivation, känslor och beteenden således är ett resultat av vad individen faktiskt själv tror. Viktiga begrepp inom social inlärningsteori är positiv och negativ förstärkning. Positiv förstärkning tenderar att uppmuntra ett positivt beteende, medan negativ förstärkning tenderar att minska ett icke önskvärt beteende (Nilsson 2015, s. 242; Öst 2018, s. 5f). Inlärning fokuserar därmed på hur en människans sätt att tänka, känna och agera förändras (Kåver 2016, s. 65).

Inom Kriminalvården används beteendeterapi genom att försöka förändra och påverka intagnas tankemönster och har således ett starkt inslag av problemlösningsterapi (Kriminalvården 2020). Men för att en behandling ska anses vara effektiv bör den bedrivas i en stödjande miljö och enligt Kriminalvården blir aspekter som säkerhet, trygghet, effektivt

ledarskap och kunnig personal viktiga verktyg för att skapa en trygg anstaltsmiljö. Där “(...) Det professionella stödjande samtalet och den trygga relationen är utgångspunkten i förändringsprocessen och som skapas av att trygga medarbetare befinner sig i klientnära positioner vid så stor del av tiden som möjligt” (Kriminalvården 2017).

2.5 Kompetent Klientnära Arbete

Core Correctional Practices (CCP), svensk översättning KKA, är ett evidensbaserat tillvägagångssätt för att förbättra kvaliteten på fängelsemiljön och öka effektiviteten av behandlingsinsatser och den terapeutiska rollen mellan intagna och kriminalvårdare (Haas & Spence 2017). Enligt Kriminalvården anses KKA vara ett av de mest effektiva arbetssätten för att motverka återfall i brott och har sina rötter i KBT och social inlärningsteori (Kriminalvården 2020). Förutom att påverka behandlingsinsatser och den terapeutiska rollen mellan intagna och kriminalvårdare så har det även till syfte att påverka intagna i en prosocial riktning i det vardagliga arbetet. Arbetssättet handlar om hur personal kan bidra till att minska återfallen i brott genom sitt bemötande och öka intagnas möjligheter för ett liv utan kriminalitet. Vidare har KKA visat sig minska misskötsamheter under verkställigheten samt skapa en bättre relation mellan intagna och personal. Kriminalvården menar att detta skapar förutsättningar för att personalen i sin tur ska kunna påverka intagna i deras beteende och sätt att agera. Med bakgrund av detta menar de att kontroll således inte är syftet med KKA utan snarare ett sätt att vägleda intagna (ibid).

Inom KKA tenderar man att belysa fem dimensioner vilka är utformade för att öka den terapeutiska potentialen hos behandlingsprogram för kriminella och ska således praktiseras av all typ av kriminalvårdspersonal (Andrews & Kiessling 1980; Kriminalvården 2020). Dessa är *effektiv användning av auktoritet* vilket behandlar hur kriminalvårdspersonal bör kommunicera och upprätthålla de formella regler som gäller inom en specifik kriminalvårdskontext i kontakter med de intagna. Personalens fokus bör vara riktat på beteendets betydelse, inte på den intagna som person. En *adekvat modellering och förstärkning av attityder och beteenden* vilket innebär att kriminalvårdspersonal tillämpar KBT-baserade tekniker som modellering, rollspel och förstärkning för att öka de intagnas möjligheter att tänka och handla prosocialt. *Färdighetsträning och problemlösning* handlar om att kriminalvårdspersonal erbjuder intagna verktyg för att hantera tiden efter frigivning. Bland annat ska de intagna lära sig reflektera över beteenden som lett till problem och hitta lösningar. Samt en *effektiv användning av samhällets resurser* vilket innebär att kriminalvårdare ska vara behjälpliga med att komma i kontakt med och få tillgång till befintliga samhällsresurser utanför

Kriminalvården för att underlätta deras återanpassning vad gäller t.ex. boende, studier och arbete. Till sist är det *kvalitet på interpersonella relationer mellan klient och personal* vilket belyser att personalen förmår att skapa en god relation med de intagna. Där relationsskapandet bygger på förmågan att vara empatisk, genuin, respektfull och entusiastisk i mötet med de intagna, vilket är grunden för att kunna arbeta återfallspreventivt (Kriminalvården 2020; Haas & Spence 2017; Andrew Kiesling 1980).

3. Tidigare forskning

Mot bakgrund av att undersöka kriminalvårdares levda erfarenheter rörande *Bättre ut* anses det därför relevant att redogöra för de tidigare studier som bedrivits inom området. De studier som redogörs för har undersökt de olika förhållandena och arbetssätt som tenderar att råda inom anstalt och argumenterar för att den tenderar vara uppdelad och ambivalent. Således kan dessa studier anses stärka och ge underlag för den egna studien. Valet av en amerikansk studie har varit till funktion för att kunna jämföra den skandinaviska kontexten med den amerikanska och därmed ge en bredare insyn.

3.1 Den ambivalenta miljön

I en studie av Nylander, Bruhn & Lindberg (2008) undersökte de hur arbetsfördelningen genom differentiell organisation inom anstalter kom att resultera i subkulturella skillnader. Den subkulturen som fanns vid behandlingsavdelningar och öppna anstalter där intagna förväntas vara starkt motiverade för rehabilitering karakteriserades av motiverande arbete och att skapa tillitsfulla relationer mellan vårdare och intagna. Medan säkerhetsavdelningarna tenderade att uppvisa ett ändamål mot förvaring och en kultur som baserades på distans samt ett starkare förhållningssätt till regler. De fann även att den behandlade sidan som arbetade i större uträkning med kontaktmannaskap tenderade att se de intagna på ett mer respektfullt sätt samt ha en större vilja att ge en chans till förändring (ibid). Medan den andra sidan tenderade vara mer präglad av säkerhetsfrågor och att detta således bidrog till att dessa kriminalvårdare hade mer misstro och distanserat förhållningssätt till de intagna. Vidare så uppvisades det även tendenser av att de rehabiliterande avdelningarna smutskastades i form av att de kallades mjukisbunkern, blöjan eller saft och bullar. Samt att de intagna även riskerade att beskrivas i negativa termer som "den andra" och ökennamn tenderade att vara vanligt förekommande (ibid). Den slutsats de kom fram till var att kriminalvårdare hade en uppfattning om de intagna som manipulativa, och att det föreligger en stark "vi-och-dem" problematik, vilket var särskilt starkt hos manliga säkerhetsvårdare.

Slutsatsen gick i linje med de tidigare resultat som Nylander (2006) kunnat påvisa. Där argumenterade han för att även om kontaktmannaskapet uppfattades som övervägande positivt kunde det på grund av en frånvarande arbetsledning framstå som problematiskt och således till att avdelningar inom Kriminalvården hade dålig kännedom om varandra. Vidare menade han att trots att de dagliga bevaknings- och säkerhetsuppgifterna uppfattades som en naturlig och nödvändig, men ibland tråkig, del av arbetet så ansågs funktionsansvaret som insatsstyrka vara ett statusfyllt uppdrag (ibid). Det kan påvisa att det tenderar vara mer statusfyllt att arbeta mot säkerhet och repressiva åtgärder än det mer rehabiliterande sättet att arbeta. För även om kombinationen av dessa olika roller av säkerhet och rehabilitering ofta var problemfritt angav en del kriminalvårdare som intervjuades att de upplevde rollkonflikter i detta (ibid). Gresham Sykes (1958, s. 54) beskrev *rollkonflikt* som en komplex blandning av kriminalvårdarens olika roller och att de kunde externaliseras och därmed bidra till konflikter mellan de två sidorna (Nylander 2006). Vidare så tenderade föreställningar om de intagna som opålitliga och manipulerande att hållas levande genom att föra vidare denna ideologi till nyanställda. Nylander menade att det bidrar till att indelningen av "vi-och-dem" fortfarande finns på flertalet håll även om det verkar ha minskat på senaste år. Detta kan tänkas bero på att de äldre och mer erfarna vårdarna tenderar att ha högre status och blir ofta således informella ledare även om de paradoxalt nog bör ha ett mer rehabiliterande tänk (ibid).

Att intagna framställs som manipulativa och opålitliga går även i linje med en studie av Riley (2000). Där undersökte han hur kriminalvårdare konstruerade intagna på High Mountain Correctional Center i USA, en anstalt av högsta säkerhetsklass. Data samlades in via observationer och intervjuer av personal på anstalten. Resultatet visade att personalen konstruerade intagna som opålitliga, manipulativa och rent utsagt farliga individer. Samt att personalen tenderade att uppfatta intagna som ohämmade och ovilliga att ta ansvar för sitt eget beteende. Han argumenterade att kriminalvårdare lär sig betrakta intagna som opålitliga, manipulativa och farliga. Precis som att vapenentusiaster får lära sig att betrakta alla vapen som laddade och tandläkare får lära sig att betrakta alla patienter som potentiella smittbärare. Av den anledningen fungerar konstruktionen av intagna som en försiktighetsåtgärd vilket även kan komma att prägla hur bemötandet av intagna ser ut (Riley 2000).

I en studie av Månsson (2003) undersökte de hur vardagslivet vid en anstalt och den psykotereapeutiska behandlingen som intagna genomgår korrelerar med varandra. De kom fram till att dessa två sidor verkar stå i en motsatsrelation till varandra. Mot bakgrund av att dessa kan argumenteras ha motstridiga kulturer men förväntas leva sida vid sida inom samma

organisatoriska system, ansågs de inte vara produktivt för förändring utan snarare kontraproduktiv (ibid). Genom etnografiska observationer i miljön och intervjuer med både intagna och personal argumenterar de för att den kultur som råder inom anstalter främst främjar strategier och förhållningssätt som går ut på att överleva vardagen snarare än att förändras. De fann även att det tenderade att existera utmärkande kännetecken för anstaltskulturen där bland annat oklara och motsägelsefulla regler och bestämmelser, bristande dialog, konkurrens och konflikt var vanliga. Vidare ansågs atmosfären präglas av rädsla och osäkerhet, upplevelser av vanmakt och maktlöshet både hos personal och intagna. Där makt- och motmaktsdemonstrationer tenderade att utgöra en del av både anställdas och intagnas vardag inom anstalt (ibid).

Vidare har Holm, Lindberg, Jukic & Nylander (2014) i sin studie intervjuat kriminalvårdare där de själva uppger att deras närvaro och klientnära arbete är viktigt på avdelningarna eftersom detta skapar ett bra klimat vilket i sin tur menar underlättar vid behandlingssamtal och samtal om misskötsamheter. Deras resultat uppvisade också att det tenderar uppstå en "vi-och-dem" konflikt gällande kriminalvårdare och programledare, där kriminalvårdare blir de onda och programledare blir de goda. Således skapar det en barriär mellan kriminalvårdare och de som jobbar med program och likt den barriär som går att härleda på normalavdelningar mellan personal och intagna- "vi-och-dem" (Holm et al., 2014). Utvecklingen av både det rehabiliterande arbetssättet och ett förändrat säkerhetsrelaterat arbete resulterade i en påtaglig konflikt mellan dessa två utgångspunkter (Nylander 2011; Holm et al., 2014).

Haas & Spence (2017) undersökte effekten av KKA genom att undersöka förhållandet mellan förväntningarna av KKA och de intagnas förberedelser inför frigivning. Resultatet visade att KKA tenderade att vara positivt korrelerat med förberedelser inför frigivning (Haas & Spence 2017). I en metaanalys av Dowden och Andrews (2004) kom de dock fram till att KKA inte tenderade att användas i större utsträckning. Det framgick även att den mest sällsynta dimensionen inom KKA var effektiv användning av auktoritet som enbart användes i tre procent av fallen vilket till skillnad från färdighetsträning och problemlösning som användes i 16 procent av fallen. Således tyder resultatet på vikten av att utbilda personal i arbetet med KKA, då det i studien framkommer avsaknad av detta (Dowden & Andrews 2004). Samtidigt visar andra studier på minskad kognitiv förmåga av att vistas i fängelsemiljö (Rocha, Fonseca, Marques, Rocha & Hoaken 2015), vilket ytterligare styrker vikten av arbetet med stödjande miljö och KKA.

4. Teoretiska ramverk

I följande avsnitt följer det en beskrivning på hur konceptet om makt i linje med Foucault (2017) kan förstås verka och hur den kan komma till uttryck genom *produktivitet* men även *repression*. I hänsyn till makt som produktiv har studien tagit avstamp i Foucault (2017) och konceptet om *technology of self*. Medan makt som något komplext och repressivt kommer att analyseras utifrån Hörnqvist (2010) teoretiska ansats om risk, makt och staten. I och med att studien ämnar undersöka hur hårda och disciplinerande element kan tänkas påverka arbetet med *Bättre ut* kan det således anses aktualisera konceptet om makt och hur detta utövas inom anstalt.

4.1 Makten som produktiv och repressiv

Konceptet om makt kan argumenteras besitta en viss ambiguitet eftersom det i linje med Hörnqvist (2010, s. 2) tenderar finnas en motsättning mellan makt som relation och makt som en aktivitet. I sitt arbete *Disciplin & Power* (1979, s. 26) ansåg Foucault att makt borde förstås som ett nätverk av relationer som är i konstant motsättning. Makten utspelade sig därför mellan människor och således blev idén om makt som relation central (ibid). Dock kom Foucault att senare argumentera för att makt “(...) varierar från tidpunkt till tidpunkt och är en form av historisk kollision av politisk och ekonomisk typ” (Hörnqvist 2010, s. 2). Vilket belyser hur makt bör ses som en aktivitet eftersom det är handlingar som utförs inom dessa kollisioner. Således är makt i sin natur aktiv och temporär eftersom det är något som måste utövas, tillskillnad från en suveränitetsmakt som implicerar en substantialiserad form av makt som ägandebart och besittningsbart (Hörnqvist 2010, s. 2; Foucault 2017, s. 56; Nilsson 2018, s. 83). Vidare tenderar det att omfatta ojämlika, heterogena, ostadiga och spända relationer, där kanske det viktigaste särdraget är att dessa relationer tenderar vara ojämlika (ibid, s. 4). Där en grupp kan diktera villkoren för en annan grupp och varpå denna grupp i sin tur har lite om än ingen influens över de villkor som dikteras.

Foucault menade att de former av makt som karaktäriserar det samtida samhället inte arbetar med lag utan med normalisering, inte med straff utan kontroll och som tillämpas på nivåer och i former som inte enbart ligger inom staten och dess apparater (Nilsson 2018, s. 90f). Normalisering kan definieras som en process där individer genom ständigt upprepade korrigeringar och bedömningar anpassas till ett på samma homogeniserande och individualiserande beteende. Den enskilde bedöms därmed efter hur denne ses som avvikande från det normerande beteendet och genom en uppsättning omdömen, prognoser och normativa värderingar tar således individen form (ibid). Den disciplinära makten formar sig runt normer

och blir en aktivitet för att med olika medel “rätta till” eller återställa till det som *framställs* som normalt. Den disciplinära makten som ny maktteknologi skiljer sig från tidigare former av makt genom att vara kontinuerlig, utspridd och framförallt *produktiv* (ibid, s. 96). Ett exempel på hur produktiv makt kan tas till uttryck idag kan ses bland annat genom de vaga klustren av anti-sociala dikotomier och hur dessa reduceras ner till verktyg såsom RBM-B och VSP. Där tolkningar av psykologiska personlighetstester används tillsammans med behandlingsprogram för att utgöra en korrigerande intervention av de intagna (Hörnqvist 2010, s. 73). Kognitiva färdigheter och motiverande intervjuer kan också ses utgöra bra exempel på hur den produktiva makten alstras inom anstaltsmiljö då den förutsätter ett agerande hos den intagna och förstås således i positiva termer (ibid s. 94). Med betoning på frivilligt deltagande, vädjande till ambitioner, ansvar och ökad kapacitet att handskas med svårigheter kan dessa tekniker refereras till Foucaults koncept om *technologies of the self* (ibid, s. 95f). Dock innefattar konceptet inte enbart autonomi och förstärkning utan är även knuten till undergivenhet, konstant övervakning och justering till konventionella normer. Då dessa terapeutiska tekniker som används inom behandlingsprogram för intagna tenderar att utövas genom tvång eftersom VSP kommer att appliceras på den intagnas verkställighet oavsett om denne godkänner eller inte (ibid, s. 64f).

Makt är en aspekt av alla mellanmänniskliga relationer och vissa av dessa förhållanden är instabila, ständigt utmanande och alltid möjliga att förändra (Nilsson 2018, s. 94). I linje med Hörnqvist (2010, s. 100) kan de villkor som formar de dagliga rutinerna för en intagen anses vara baserade på en komplex bedömning om risk för motstånd och desorganisation. Där de närliggande system av regler och sanktioner inkorporerar alla fyra karaktäristiska drag av repressiv makt. Först och främst utövas makten genom lagen där de anti-sociala klustren operationaliseras till verktyg som således förvandlas till individuella regler (Hörnqvist 2010, s. 60). Vidare utövas det medvetet och är strikt negativt i hänsyn till att den fråntar den intagna resurser och handlingar anses utgöras av enbart lydnad eller olydnad, det finns inget mitt emellan (ibid, s. 61). Det behöver således inte initieras av faktiska regelöverträdelser utan snarare av en förväntan på misskötsamheter och där den bedömda risken att någon kanske begår en regelöverträdelse är tillräcklig grund för våld eller disciplinära åtgärder (Hörnqvist 2010, s. 100). Exempel på disciplinerande åtgärder för de intagna som misstänkt eller faktiskt misskött sig och tenderar vara riskerande av uppskjuten villkorlig frigivning (SOU 2009:80). Andra disciplinerande åtgärder kan också vara att de placeras i isolering eller förflyttas till en annan anstalt med högre säkerhetsklass och därmed ytterligare restriktioner. Utifrån ett rättsligt perspektiv anses inte dessa åtgärder vara av disciplinerande

art men trots det tenderar dessa att uppfattas som disciplinerande av de intagna och kan därför anses vara informella disciplinerande åtgärder (ibid, s. 102; CPT 2004: § 69). Dessa informella disciplinerande åtgärder utövas i allt större utsträckning vilket också går i linje med Sparks, Bottom & Hay (1996) som argumenterade att det tenderar att implementeras tekniker som i sin tur moderniserar föråldrade praktiker (Hörnqvist 2010, s. 101f).

5. Metod

I detta avsnitt belyser vi hur studiens metodologiska process har gått till väga. Först redovisas insamlingen av data som följs av ett urvalsförfarande. Vidare kommer det ges en genomgång av den kodningsprocess som har legat till grund för analysarbetet på det insamlade materialet. Till sist så redovisas etiska överväganden, vetenskapsteoretiska ansatser samt en problematisering över studien.

5.1 Datainsamling

Intervjuer tenderar vara ett centralt tillvägagångssätt inom den samhällsvetenskapliga disciplinen. Vidare menar Alvesson och Kärreman (2007) att det empiriska materialet kan underlätta teoretiseringen eftersom det innehåller källor för både fantasi och disciplin (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 34). En central aspekt vid kvalitativa intervjuer är att dessa är att föredra vid en mångsidig bild av en intervjupersons *livsvärld*, det vill säga den värld av erfarenheter som genomsyrar dennes handlande och tänkande (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 28). Däremot bör det beläggas att det inte nödvändigtvis ger en djupare kunskap om området men tenderar att istället bidra med fler nyanser och dimensioner än vid användandet av standardiserat frågeformulär (ibid, s. 38). Således ansågs det vara fördelaktigt i hänsyn till studiens frågeställningar eftersom de avser att komma åt upplevelser hos en kriminalvårdare. Det kan även anses vara, trots ett mödosamt för- och efterarbete ett effektivt tillvägagångssätt för att få insikter om de förhållanden som råder inom en anstalt (Ahrne & Eriksson-Zetterquist 2015, s. 34).

En nyckel till att kunna genomföra en gynnsam intervju är en välgjord *intervjuguide* och förberedda frågor (Törnqvist 2017). Utifrån syftet att komma åt beskrivningar och upplevelser ansågs det vidare adekvat att använda en tematiserad intervjuguide där teman som upplevelse, ideologi, rehabilitering, makt och återfall kom att bli centrala. Däremot efter det första intervjutillfället som kom att fungera som en pilotstudie så ansågs temat om återfall var överflödigt i hänsyn till studiens frågeställning. Samt att det tema som behandlade makt ansågs inte ett kritiskt och ledande förfarande vilket därför resulterade i

att vi ändrade om frågorna och gavs istället namnet indirekt påverkan. Vidare så ansågs det lämpligt med en semi-strukturerad intervjuguide där vi i linje med Törnqvist (2017) formulerade öppna men specifika frågor under varje tema. Däremot kan det argumenteras att intervjuer är en meningsskapande praktik och således ansågs det därmed viktigt att utforma vissa stödfrågor samt tillåta spontana teman ta plats (ibid; Leech 2002; Sandberg 2016). Vid utformningen av de frågor som skulle utgöra intervjuguiden kom flertalet att utformas i likhet med *grand tour questions* vilket kan exemplifieras genom frågan “(...) Kan du beskriva hur en typisk arbetsdag ser ut för dig som kriminalvårdare?”. Dessa typer av frågor anses vara fördelaktiga i hänsyn till att få respondenten att prata men fortfarande på en någorlunda fokuserat sätt (Leech 2002). I hänsyn till intervjuplats så har respondenten fått välja plats och således har intervjuer skett på både bibliotek, café och hemma hos respondenter. Vid ett tillfälle så intervjuade vi utanför en anstalt vid ett av deras personalrum och intervjuerna pågick mellan 40 minuter till två timmar. Inför varje intervjutillfälle gavs respondenten information om att intervjun kommer behandla visionen om *Bättre ut* och att vi som utför denna intervju är kriminologistudenter som jobbar inom Kriminalvården.

5.2 Urval

Urvalet bestod av ett bekvämlighetsurval och ett målinriktat urval vilket tenderar vara ett sedvanligt tillvägagångssätt inom kvalitativa undersökningar. Den första respondenten som utgjorde bekvämlighetsurvalet var en bekant vilket är viktigt att belysa och kommer att problematiseras i avsnittet nedan. Vid målstyrt urval selekteras respondenterna utifrån målet av de kriterier som gör det möjligt att besvara problemformuleringarna (Bryman 2018, s. 498). Vidare har det även rört sig om ett icke-sekventiellt urval eftersom det rört sig om fasta urvalsstrategier som har varit konstanta sedan inledningen av undersökningen. Det bör framhåvas att eftersom urvalsmetoden är ett icke-sannolikhetsurval går det inte utifrån ett målstyrt urval generalisera till en population (ibid, s. 496). I hänsyn till studiens problemformulering ansågs det fördelaktigt att komma åt en variation bland respondenterna och därför ansågs urvalskriterierna enbart behöva inkludera att de ska ha genomfört Kriminalvårdens grundutbildning på 20 veckor samt att de ska arbeta vid en anstalt eftersom detta anses som den miljö där visionen om *Bättre ut* och arbetet med KKA praktiseras.

Vid det nästkommande steg så eftersöktes respondenter genom att ringa och mejla till olika anstalter i Stockholmsområdet. Detta bidrog till att urvalsramen resulterade i fem stycken respondenter var på alla hade genomfört Kriminalvårdens grundutbildning. Fyra av dessa respondenter arbetade som kriminalvårdare och en har arbetat många år som

kriminalvårdare men var vid intervjutillfället en programledare. Vidare arbetade samtliga på olika anstalter och från de olika säkerhetsklasserna ett, två och tre. Respondenternas arbetslivserfarenhet tenderade att variera då detta spektrum rörde sig mellan ett och ett halvt års erfarenhet till 23 års erfarenhet inom Kriminalvården. Även åldern varierade då den yngsta var 27 och den äldsta var 47 år och i hänsyn till genusfördelning så intervjuades tre kvinnor och två män. Det är svårt att i ett tidigt skede avgöra hur många intervjuer som kommer krävas för en teoretisk mättnad och det kan tendera krävas fler intervjuer om det är ett brett urvalskriterium (ibid, s. 506). När datainsamlingen inte längre genererar i någon ny information har en teoretisk mättnad uppnåtts och är således något forskaren själv avgör (Denscombe 2009).

5.3 Bearbetning av data

Vid analysering av det empiriska materialet användes en kvalitativ kodning eftersom det separerar och kategoriserar det insamlade materialet samt bidrar till att bli mer förtrogen med sin data (Charmaz 2006, s. 43). Den kvalitativa kodningsprocessen anses ha en central roll vid en *induktiv ansats* eftersom den fungerar som en viktig länk mellan insamlandet av data och utvecklandet av den teori som sedan ska förklara det analyserande fenomenet (ibid, s. 46). En central aspekt vid en induktiv analys är att kodningsprocessen bör utföras utan att försöka passa in det insamlade materialet i en redan befintlig kodningsram eller utefter forskarens förutfattade meningar (Braun & Clarke 2006). Vidare är det även viktigt att som Silverman (2010, s. 14) poängterar att inte överteoretisera det insamlade materialet utan att låta det utmana och överraska en eftersom det kan anses bidra till en ökad transparens och validitet för studien.

Studien består av en tematisk analys där Braun och Clarke (2006) beskriver analysprocessen i sex olika steg. Vid det inledande steget av sortering av materialet skapas en relation med det insamlade materialet och tenderar att göras redan vid intervjutillfällena och transkriberingen. Genom att sortera materialet kan resultatet argumenteras bli mer nyanserat samt att det sedan kan användas som en stilistisk byggnadsställning som ger stadga åt textens efterföljande empiri (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 88). Det andra steget hanterar det faktum att det inte går att återge allt insamlat material. I linje med Becker (2008/2015, s. 104) kan reducering med fördel ses som en *dialog* med materialet där man på ena sidan låter sig disciplineras och styras av sitt material och på andra sidan kommenterar och besvarar det. Det tredje steget reducerar materialet genom att plocka ut kategorier, det vill säga de teman som ansågs vara återkommande i texten. Genom att premiera vissa kategorier kan således en mer intressant och teoretiskt lätthanterligt material väljas ut (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 105).

Vid det fjärde steget sker en finjustering av de teman som valts ut och det femte steget avser den bearbetning av namn som sedan appliceras på dessa teman. Övergången från sortering baserad på de lokala vokabulären till sortering genom att skapa teoretiska etiketter visar på hur en fas går från att återge vad som står till att tolka det (ibid, s. 106f). Således har alla sex steg i processen varit aktuella.

En svårighet som kan uppkomma vid kodningsprocessen är den slitning som kan uppstå mellan statiska rubriker och dynamiska processer men genom att förhålla sig nära sitt empiriska material kan denna svårighet anses minska (Charmaz 2006, s. 47f; Rennstam & Wästerfors 2015, s. 222). Efter en kategorisk reducering så kan frågan om representation uppstå och således utgjorde det sista stegen en *illustrativ reducering* där centrala egenskaper i form av beskrivande citat plockades ut eftersom dessa anses fånga centrala aspekter i materialet i relation till forskningsfrågan (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 112; Braun & Clarke 2006). Vid identifieringen av teman bör forskaren identifiera följande: repetitioner, lokala uttryck, metaforer, övergångar, likheter och skillnader samt språkliga kopplingar (Bryman 2018, s. 705). Det genomgående temat som kunde tydas var en dualitet i form av ett hårt arbetssätt som stod i motpol till ett mjukt arbetssätt. Vidare kunde dualiteten ta sig uttryck i form av ambitionen av arbetet med *Bättre ut* som stod i motpol till praktiken. Således genererade det i två teman; hårt kontra mjukt och ambitionen kontra praktiken.

Allt som sades skrevs ned, en så kallad vanlig transkribering. Detta för att lägga fokus på hur något sades och vad som sades (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 51; Törnquist 2017). Vidare transkriberades intervjuerna med en viss återgivning av detaljer. Allt som sades skrevs till en början ned. Även skratt, långa pauser och utfyllnadsord som “äh” och “mm”. Enligt Bryman (2018, s. 581), är det viktigt att skriva ned allt som sägs för att uppnå en så exakt återgivning som möjligt. Det märktes dock under transkriberingens gång att tolkningen av läsbara meningar kan skilja sig åt vilket kan vara en nackdel (Törnquist 2017). Transkriberingarna resulterade i mellan tio och 25 sidor. Ord som inte gick att höra skrevs även ut som (???) eller (ohörbart), istället för att gissa oss till vilket ord som sades. En sån typ av transkribering ökar även trovärdigheten hos datainsamlingen (Bryman 2018, s. 581). Materialet kom sedan att behöva redigeras då vissa utfyllnadsord inte fyllde någon funktion, varav de i ett senare skede försvann. Det var således viktigt att inte förändra meningars innebörd för mycket, utan syftet var därför att göra så läsbara meningar som möjligt utan att ändra innebörden (ibid). Transkriberingarna resulterade i ett material på 84 sidor, såldes ett omfattande datamaterial.

5.4 Etiska överväganden

Enligt Vetenskapsrådets (2002) forskningsetiska princip om informationskravet ska respondenten få information om studiens syfte, att studien är frivillig samt att respondenten när som helst kan avbryta intervjun. Vidare ansågs det även vara viktigt att betona för samtliga respondenter att de är anonyma eftersom studiens frågor berörde vissa frågor som kan upplevas känsliga vilket även togs i hänsyn vid resultatdelen där deras originalnamn ersattes med fiktiva namn. I enlighet med konfidentialitetskravet försäkrade vi varje intervjuperson om att allt som sades under intervjun skulle stanna där och att intervjun skulle raderas så fort den var transkriberad. Den sista etiska aspekten gällande nyttjandekravet innebar att de data som samlats in endast får användas till syfte av studien (Vetenskapsrådet 2002). Vidare så inhämtades muntligt samtycke om samtliga etiska aspekter vid varje intervjutillfälle. Avseende samtyckeskravet kan det vara centralt att belysa att trots att vi tydligt informerade respondenten om att denne när som under tillfället kan dra tillbaka sitt medgivande och därmed avbryta intervjun. Kan det argumenteras att eftersom en av respondenterna var en bekant så kan detta bidra till att denne känner att den inte vågar avbryta. Däremot förelåg det inget beroendeförhållande och vi var tydliga vid detta krav att det absolut inte skulle medföra negativa effekter av att avbryta och således ansågs intervjun upprätthålla de forskningsetiska principerna (Vetenskapsrådet 2002). Vid varje intervjutillfälle ansågs det även vara av stor vikt att även upprätthålla de etiska aspekterna om att vara human, sensitiv, empatisk och förstående (Öberg 2015, s. 55).

5.5 Vetenskapsteoretiska utgångspunkter

Studien har en konstruktivistisk ansats eftersom syftet har varit att undersöka subjektiva upplevelser hos en kriminalvårdare. Där det väsentliga inte är att komma fram till ett korrekt svar utan istället undersöka hur en verklighet skapas (Miller & Glassner 2004). Vidare görs även antagandet att det inte finns någon *rena fakta* utan tenderar att präglas av forskarens förförståelse vilket således gör att fakta kan anses vara *teoriimpregnerande* och kan därför inte sorteras förutsättningslöst (Thurén 2019, s. 65; Rennstamm & Wästerfors 2015, s. 29; Becker 1967). Mot bakgrund av det kan därför kunskap aldrig vara oberoende av medvetandet vilket betyder att frågornas utformning i intervjuguiden, hur de ställs och hur de senare tolkas kommer att påverka det slutgiltiga resultatet (Karlsson & Pettersson 2006, s. 60). En ytterligare utgångspunkt för hur kunskap produceras är att det sker genom mellan mänsklig *interaktion* och att det är en del av en process. Det är något som ständigt produceras snarare än som väntar på att bli upptäckt och insamlat och där både den intervjuade och den som intervjuar bidrar till

denna kunskapsproduktion (Pettersson 2006, s. 65; Kvale 1997, s. 11). Dock kan en risk med kvalitativa intervjuer vara att den intervjuade kan konstruera en verklighet som är påhittad för att passa in i den verklighet man är ute efter (Miller & Glassner 2004).

5.6 Problematisering

En central aspekt som anses viktig att belysa är att den kritik som tenderar att riktas mot den kvalitativa ansatsen om att vara impressionistisk. Det innebär att resultaten som går att härleda i studier ofta baserar sig på forskarens egna uppfattningar om vad som är av betydelse (Bryman 2018, s. 484). Mot bakgrund av det anses det därför vara centralt att belysa att vid utförandet av denna studie arbetade båda inom Kriminalvården och kan således tänkas påverka studien i den mån att vi visste vilka frågor vi ville ha svar på (Leech 2002).

Vidare kan det problematiseras utifrån antagandet att vår förförståelse kan ha påverkat arbetsprocessen eftersom vi besitter tidigare kunskap om anstalt och har våra uppfattningar om hur anstaltskulturen är. Således kan det tänkas möjligt att det påverkat våra val i kodningsprocessen och slutligen de resultat som framvisas. Men utifrån ett tolkningsperspektiv kan det argumenteras att förförståelse alltid kommer vara närvarande vid en forskningsprocess varav en stor vikt har därför varit att ha en transparent forskningsprocess som kan diskuteras och kritiseras (Ahrne & Svensson 2015, s. 25; Gilje & Grimen 2004; Silverman 2010). Med hänsyn till intervjusituationerna kan våra yrkesroller som kriminalvårdare tänkas skapa en rollkonflikt då det kan tänkas att vi inom intervjusituationen inte enbart var kriminologstudenter utan även kriminalvårdare, vilket kan bidra till att gränserna suddas ut och således påverka intervjun (Mc-Connell, Chapman & Francis 2009). Dock behöver detta nödvändigtvis inte anses vara nånting negativt eftersom förtroendet vid en god relation bidrar till att förtroendet för oss som forskare byggs upp snabbare. Samt att en positiv relation mellan respondent och intervjuare tenderar att kunna bidra till ett större djup i datamaterialet (ibid). En annan vanlig kritik inom det kvalitativa forskningsfältet är bristen på transparens vilket föranledde redovisning och problematisering av resultat som talade emot vår egen tolkning (Karlsson & Pettersson 2006, s. 62). Vidare kan även en transparent process vara en stor fördel i strävandet mot att operationalisera reflexivitet (Philips & Earl 2010).

6. Resultat & analys

Efter att ha sorterat och reducerat det insamlade materialet kunde det i samtliga intervjuer urskiljas ett huvudsakligt tema som ansågs vara av vikt för studiens frågeställningar. I linje med de tidigare studierna som har angivits ovan tenderade samtliga respondenter upplevda erfarenheter vara att Kriminalvården är uppdelad och inte alltid synkad. Då det på ena sidan finns kriminalvårdare som i linje med visionen om *Bättre ut* premierar ett mjukt och rehabiliterande arbetssätt men som kolliderar med de mer hårda repressiva metoderna som utövas genom disciplinära åtgärder och hårda rutiner. Samtliga respondenter verkade också ha en unison uppfattning om att "hårda tag" där säkerhet och risk är centrala element tilldelas stort fokus och övertar således det mer mjuka behandlade arbetssättet. Med avstamp i detta valdes därför det övergripande temat att sammanfattas under konceptet *dualiteten*. Där sedan dualiteten som rör de två olika arbetssätten kom att döpas till *hårt kontra mjukt* och uppfattningarna om hur visionen bör fungera och hur den faktiskt fungerar döptes till *ambition och praktik*.

6.1 Mjukt kontra hårt

Utifrån de berättelser vi tagit del av har en dualitet kunnat tydas då respondenterna unisont verkar uppleva att det föreligger två "typer" av kriminalvårdare. Dessa återberättelser tenderar att gå i linje med berättelserna från tidigare studier som också argumenterar för att det finns två sidor inom Kriminalvården, den mjuka kontra den hårda (Nylander et al., 2008; Nylander 2006; Nylander 2011; Barker 2013; Holm et al., 2014; Månsson 2003). Detta är något som framkommer i utdrag nedan från intervjuer med Calle, Sara och Petra:

"(...) Ja jag tror att det är som överallt lite såhär det finns olika uppfattningar. Sen är det ju två gång i Kriminalvården som jobbar. Det är liksom dem som, man kan jobba straffande och man kan jobba behandlande kan man säga. Om man jobbar behandlande då så eh, det är inte så hög status just nu. Det där går i vågor."

**Calle, klass 2 anstalt i Stockholm. 19 års erfarenhet.*

"(...) Alltså det, det är verkligen så styrt beroende på vem som är chef och hur den personen tycker att man ska jobba och vad som premieras i beteende och så. Det är nog inte så mycket det att det premieras att man är hård mot klienter. Det är ett problem, men det största problemet är hur man behandlar dom som är mjuka mot klienter."

**Sara, Klass 3 anstalt i Stockholm. 8 års erfarenhet*

"(...) Jag kan tänka mig att det, eller ja det hör man ju ibland att det är jättesvårt att... Är du jätte engagerad och jättebra, om ingen annan gör det så kan det bli "vad fan, håller du på med liksom"? Och då kommer dom släcka ut ditt beteende och då kommer du tänka att ah då skiter jag i det också om jag får skit för det."

**Petra, Klass 1 anstalt i Stockholm. 23 års erfarenhet*

Calles berättelse återger att han upplever en skiftande ideologi där det på ena sidan arbetas behandlande och på den andra straffande. I hans berättelse beskriver han hur han upplever att det behandlande sättet att arbeta inte har någon status utan överskuggas av det straffande

arbetssättet. Dock kan hans reflektion påvisa att han uppfattar att detta är något som “går i vågor” vilket betyder att det kan ses vara något dynamiskt, något som kan antas förändras över tid. Saras upplevelse är att de kriminalvårdare som vill arbeta med “*Bättre ut*” bemöts på ett negativt sätt eftersom hon upplever att det största problemet inte är att hårdhet premieras utan hur man behandlar de som är mjuka mot klienter. I Petras reflektion kan samma teman tydas då hon beskriver hur de två olika arbetssätten tenderar att kollidera och hur det resulterar i att engagerade kriminalvårdare “släcks ut”. Mot bakgrund av tidigare studier tenderar det i reflektionerna att framkomma teman där det upplevs vara mer statusfyllt att arbeta mot säkerhet och med straffande metoder än med behandling (Nylander 2006).

Vidare skulle detta även kunna analyseras utifrån Nylander (2006) koncept om *rollkonflikt* som belyser hur kriminalvårdare idag tenderar att ha en fast avdelningstillhörighet och kan således tänkas bidra till att deras kunskap begränsas och i synnerlighet i hänsyn till hur personalen på andra avdelningar jobbar. Detta kan antas påverka kriminalvårdskåren som helhet eftersom relationerna blir ytligare och umgänget minskar och där såväl negativa tankar som omdömen och handlingar gentemot kollegor med andra arbetsuppgifter förekommer. Vidare kan det tänkas medföra att subkulturella grupperingar uppstår bland kriminalvårdare på anstalterna. Där konsekvensen blir att vid samförandet av dessa två arbetssätt så uppstår det en konflikt och verkar vara något som kan tydas i samtliga reflektioner. Det kan även tänkas rimligt att i likhet med Holm et al. (2014) skapas det en barriär mellan kriminalvårdare som arbetar med säkerhet och de som arbetar med program. Samt att detta kommer till uttryck och skapar således även en barriär mellan personal och intagna- “vi-och-dem” (Holm et al., 2014). Detta är något som framkommer i följande reflektioner av Petra och Anders:

“(…) alltså om man tänker i det stora så är kriminalvårdare, det är ju dom största och det är nog där det kan skilja sig, tror det är en stor spridning där. Men att det även skiljer sig mellan olika enheter och att det skiljer sig beroende på hur mycket kontakt man har med klienterna för ju mer distanserad jag är från klienten ju mer kan jag ju “vi-och-dem” och allt det där.”

**Petra, klass 1 anstalt i Stockholm. 23 års erfarenhet.*

“(…) I det här yrket så måste man också veta om att det är otroligt bra manipulörer. Det är så dom har livnärt sig å man får liksom ta varenda positiva med en nypa salt.”

**Anders, klass 1 anstalt. 1.5 års erfarenhet.*

Vid frågan om hur Petra upplever att hennes kollegor ser på klienter beskriver hon återigen en spridning mellan enheterna och att hon tror att det är en större spridning bland kriminalvårdare eftersom de är den största arbetsgruppen. I hennes reflektion beskriver hon hur hon anser att det är mängden kontakt som styr hur distanserad en blir gentemot de intagna och att detta i sin tur kan påverka och förstärka representationer av “vi-och-dem”. Detta tenderar att skilja sig mellan enheter och den bristen på förståelse för andra avdelningen kan utifrån Nylander et al.

(2008) kunna antas öka i takt med en ökad specialisering och arbetsdelning mellan avdelningar av olika typ. Således kan information och kommunikation brista och gränser skapas där beskrivningar av ”de andra” blir uttryck för sociala representationer som uppstår i isoleringen och avsaknaden av gränsöverskridande kommunikation. Petras reflektioner tenderar att framtona positiva representationer genomgående under intervjun, vilket tenderar att vara vanligare att finna bland personal på behandlingsavdelningar eftersom utan sådana positiva representationer skulle behandlingsarbetet bli omöjligt att genomföra (Nylander et al., 2008). Anders uppvisar ett mer distanserat förhållningssätt då han beskriver de intagna som ”otroligt bra manipulörer och att man måste ta allt positivt med en nypa salt” vilket kan tänkas bero på att han inte arbetar på en behandlingsavdelning utan en så kallad normalavdelning där kontroll och säkerhet är centrala. Där säkerhetspersonal tenderar att ge uttryck för ett mer distanserat förhållningssätt och ett misstroende mot intagna, samt ett ganska statiskt tänkande kring säkerhetsfrågor. Vidare kan beskrivning av de intagna som manipulativa vara ett uttryck för en negativ social representation av ”den andre”, en representation som kan tänkas starkt forma förhållningssättet i det dagliga arbetet (ibid) vilket i hänsyntill Calles svar verkar vara någonting han upplever:

Upplever att du får tillräckligt med verktyg för att arbeta med *”Bättre ut”*?

“(…) Nej. Det är liksom det enda man pratar om på ett morgonmöte också det är ju såhär ”alla som har batonger är här, alla som har spray är här ja bra, larmchefen bra”. Det är hårda frågor hela tiden liksom, det är inget så här ”ja är det nån som har haft nåt skönt samtal med nån”? Eller liksom, ”tycker ni inte att den här killen har blivit bättre”? Eh, det är ju aldrig nåt sånt det är ba ”mm så får vi passa oss för han, han har attityd och han jävlar och han har misskött sig på andra ställen ja nu kommer det hända nånting här.” Suckar lite men ja, nej men jag tycker att det är jag kan inte se att man skulle få det över huvud taget.”

**Calle, klass 2 anstalt i Stockholm. 19 års erfarenhet.*

Vid frågan om han ansåg att han fick tillräckligt med verktyg för att arbeta med *Bättre ut* beskriver han hur han upplever det som sekundärt då hårda frågor om säkerhet prioriteras och ger därför inget utrymme för att arbeta *Bättre ut*. Vidare beskriver han hur det blir svårt att arbeta mot *”Bättre ut”* eftersom en motsträvighet riktas mot de som arbetar behandlande. Eftersom de tenderar att tilldelas nedsättande namn “(…) Det finns ju olika uttryck, tjuvkramare och sådär. Då blir man ju själv, hamnar man ju i nått slags fack för att man är en tjuvkramare och sådär.” Detta var även något som Nylander et al. (2008) argumenterade för då de behandlande avdelningarna tilldelades nedsättande namn i form av saft och bullar, mjukisbunkern och blöjan. Det anses rimligt att detta kan vara en konsekvens av att som Hörnqvist (2010, s. 100) menar när risken och säkerhetsarbetet blir överordnat och således skapas och premieras ett distanserat förhållningsätt som får en funktion av att förstå sin omgivning och agera därefter. Vidare kan det faktum att de som arbetar rehabiliterande

tenderar att smutskastas genom att bli kallade tjuvkramare härledas till ett upprätthållande av det hårda arbetssättet och där kontroll blir ett centralt tillvägagångssätt för maktutövning (ibid, s. 100f). Således verkar det som att olika enheter skapar olika sociala representationer av de intagna där normalavdelningarna på högre säkerhetsklass konstruerar en distanserad kultur (Riley 2000; Nylander 2006; Nylander et al., 2008). Vid frågan om de utmaningar som de kan stöta på i yrkesrollen som kriminalvårdare gav Sara en nyanserad inblick i hur repression kan ses vara baksidan av produktiv makt (Hörnqvist 2010, s. 60) men hur de nödvändigtvis inte behöver vara ömsesidigt uteslutande:

“(…) En enorm utmaning. Att man systematiskt petar bort dom som har en medmänsklighet och som vill väl och som vill *bättre ut* och allt det här, och som vill jobba klientnära och sådär. Dom misstror man och dom vill man putta ut på en båt liksom. Och då blir det ju dom kvar som är narcissistiska maktgalningar själva, och sen rätt vad det är så har man en struktur där dom tar över. Jag kan tycka ibland att, ja det behövs en och annan brallorna nerstoppad i kängorna snubbe också, för att dom fyller en viss funktion liksom.”

**Sara, klass 3 anstalt. 8 års erfarenhet*

I Saras reflektion kan det tydas att hon upplever det som att de kriminalvårdare som vill arbeta med *Bättre ut* systematiskt petas bort och blir alienerade vilket i hänsyn till Kriminalvårdens (2020) dimension om *kvalitet på interpersonella relationer mellan klient och personal* som belyser hur personalen förmår att skapa en god relation med de intagna. Där relationsskapandet bygger på förmågan att vara empatisk, genuin, respektfull och entusiastisk i mötet med klienterna, inte upplevs som att det efterföljs. Då hon istället beskriver att de som arbetar med denna typ av arbetssätt tenderar att bemötas med misstro. Intressant är dock att hon återger hur dessa arbetssätt tenderar att stå i konflikt ändå fyller en viss funktion. Att det finns det en nödvändighet med risk- och säkerhetsarbetet där en hård approach övertar en mer välfärdsorienterad approach. Där disciplin kan antas tilldelas funktionen som teknik för att bringa ordning i den mänskliga mångfalden (Foucault 2017, s. 274; Hörnqvist 2010, s. 72).

6.2 Ambitionen kontra praktiken

Vidare har de reflektioner som återgetts även antytt på en dualitet mellan ambitionen och praktiken av *Bättre ut*. Då det tenderar finnas en diskrepans i hur ambitionen vill att det ska utövas och hur varje vårdare beskriver hur det faktiskt arbetas med det. Gemensamt är att de intervjuade kriminalvårdarna belyser teman som makt, kontroll och disciplin som motstånd i deras arbete med *Bättre ut*. Där informella regler tenderar vara viktiga i upprätthållande av de redan existerande normerna som premierar hårda tag och fungerar således som en konserverande kraft, en tröghet som motverkar nytänkande i arbetet (Nylander et al., 2008; Barker 2013). Vid frågan om varje respondent med egna ord kan beskriva visionen *Bättre ut* med egna ord återgav de sina upplevelser:

“(…) Mm, ja. Alltså jag tänker nog bara att det är med min hjälp, eller mina kollegors hjälp, eller och, och främst deras egen hjälp eh, ta vara på dom verktygen som vi erbjuder inom Kriminalvården. Mycket genom program, där du pratar med folk som är utbildade för att just ha såhär samtals, vad kallas dom, programledare, är nog jättestor del. Så för att komma, alltså jag tänker “*Bättre ut*” är nog bara det du gör och det du tar, drar nytta av under din tid på fängelset för att kunna ge dig själv dom bästa möjligheterna du har att leva ett normalt liv istället.”

**Anders, klass 1 anstalt. 1.5 års erfarenhet*

“(…) Att det på nåt sätt ska va bättre när de är färdiga med sitt straff kanske inte att dom är en helt ny människa och gör aldrig om det men att nån del har blivit bättre eller minskad risk tänker jag. Alltså jag tänker i rollen som programledare så är det egentligen, då är det verkligen att jobba med klienternas förändring mer intensivt skulle jag säga. Men jag tänker som kriminalvårdare då är det ju också det, men då har man liksom fler uppgifter. Jag tänker som är kopplat mer ah till den dynamiska säkerheten alltså ah mer tydligt.”

**Petra, klass 1 anstalt. 23 års erfarenhet.*

I Anders reflektion om visionen *Bättre ut* beskriver han hur han anser att det till viss del ligger hos honom och hans kollegor, där bland de utbildade programledarna att arbeta aktivt med detta. Men belyser att det är främst deras egen hjälp som är central eftersom de måste ta tillvara på de verktyg som erbjuds inom Kriminalvården. Petras beskrivning av *Bättre ut* ger en känsla av att hon inte har några förhoppningar på att den intagna ska genomgå en fullständig förändring utan snarare kanske rör sig om mindre mekanismer som bidrar till att någon del blivit bättre och att den generella risken för att återfalla har blivit mindre. Men både anser att arbetet som programledare är ett centralt element vid arbetet om *Bättre ut* och Petra beskriver hur hon arbetar mer intensivt med klienternas förändring. Hon uppger att en kriminalvårdare också har en del i det förändrande arbetet men att deras uppgifter mer präglas av en dynamisk säkerhet där relationer och närhet till de intagna ska balanseras med säkerhetsåtgärder. Däremot tenderar Petras uppfattning om dynamiskt säkerhetsarbete att skilja sig från Holm et al. (2014) där kriminalvårdare uppgav att de såg det dynamiska säkerhetsarbetet som någonting där satsningen av säkerhetsarbetet gått för långt och istället suddar ut relationsarbetet till de intagna. Medan Petra upplever det som att det är en “dynamisk cirkel” där alla delar är viktiga. Vidare beskriver Elin hur hon ser att arbetet med *Bättre ut*:

“(…) Eh... Nej jag vet inte. Vision “*Bättre ut*”. Ja men att vi ska... Vi ska väl se till att dem klarar sig ute så att dom inte kommer tillbaka. Mm, så som jag ser på det så. Jag är klientens förlängda arm. Alltså det en klient inte kan göra på grund av att vi har frihetsberövat honom, det försöker jag hjälpa till med. Alltså socialtjänst, alltså mot yttre, mot världen utanför liksom. Vara länken däremellan. Så ser jag mitt jobb. jag försöker skapa relationer. För jag tänker att om du och jag har en relation. När du då blir arg så kommer det bli svårare för dig att ge mig en smäll på käften. Och jag jobbar till 100% ur den synen liksom. Så att jag knyter väldigt mycket band liksom.”

**Elin, klass 2 anstalt. 10 års erfarenhet.*

Hon belyser hur hon upplever det som att arbetet med *Bättre ut* betyder att det är kriminalvårdarens uppdrag att se till att de klarar sig ute så de inte kommer tillbaka. Hon ser sig behöva fylla en funktion genom att vara en länk till världen utanför murarna och bland annat hjälpa till med socialtjänst. Vidare anser hon att hon arbetar riskförebyggande genom att skapa relationer eftersom “(…) det blir svårare för dig att ge mig en smäll på käften”. Detta

synsätt kan argumenteras gå i linje med hur KKA ska praktiseras genom *effektiv användning av samhällets resurser* (Kriminalvården 2020). Där kriminalvårdare är behjälpliga för de intagna med att komma i kontakt med och få tillgång till befintliga samhällsresurser utanför Kriminalvården för att underlätta deras återanpassning. Dock kan det argumenteras motsätta de tekniker för *techonology of the self* där agerande, eget ansvar och kognitiva färdigheten att lära sig hantera svårigheter är centrala. Således kan det argumenteras att arbetet med KKA motsätter vissa av de tekniker som används inom ramen för behandling. Åt motsatt håll beskriver Calle hur han upplever visionen *Bättre ut* som en "lek med ord":

"(...) Mm, jag tycker att det är ju en lek med ord som, man aldrig kommer att kunna misslyckas med därför att det spelar ingen roll hur du kommer in i Kriminalvården, du kommer alltid komma "*Bättre ut*". Alltid, alltid, alltid, alltid. Om det så fan är att du har fått en dusch i Kriminalvården då fan har du kommit "*Bättre ut*". För att det är en lek med ord liksom, men det låter ju som att du ska komma ut som en bättre rehabiliterande och fin människa så man lurar ju liksom alla med det här fantastiska liksom, det är bara ett trick."

*Calle, klass 2 anstalt. 19 års erfarenhet.

"(...) Eh det här är en svår fråga tycker jag. För att, jag upplever att när man läser om "*Bättre ut*" och liksom ska lära sig om det i såna här e-kurser och allt vad det är. Eller när man sitter på nån utbildning nån gång och alltid ska gå igenom det lite först, eller när man läser en anställningsannons så är det så himla fint och allt vad man ska. Jag upplever det som så här att allas lika värde ska ligga för grunden och så liksom. Att man tror på människans kraft att göra bättre ifrån sig och man tror att alla med rätt verktyg kan klippa dom dåliga delarna av sitt liv och bli bättre och så. Jag anser att min främsta uppgift är att eh, identifiera behov och åtgärda dom."

*Sara, klass 3 anstalt. 8 års erfarenhet.

Calles reflektion återger hur han ser att det enbart är ett trick som låter en tro att det är möjligt att komma ut som en bättre rehabiliterad och fin människa. Vid en följdfråga om han ansåg att han fick tillräckligt med verktyg för att arbeta med "*Bättre ut*" beskriver han dels att "(...) för det första är det inte folk själva som har suttit i fängelse som har skrivit det där. Och va? Nej. Jag känner inte att jag får minsta jävla förutsättning för att kunna göra det där." Således kan det argumenteras påvisa en frustration som han upplever i yrkesrollen då han menar att bilden av *Bättre ut* målas upp som någonting fint och uppnåeligt och att denna bild står i diskrepans i hänsyn till verkligheten eftersom det inte ges utrymme alls att arbeta med *Bättre ut*. Sara tenderar att ha en liknande uppfattning som Calle då hon beskriver hur det upplevs som något fint när hon läser om det på anställningsannons eller vid utbildning. Dock beskriver hon hur hon anser att hennes främsta uppgift för att kunna bidra med "*Bättre ut*" är att identifiera behov och åtgärda dom. Vidare går det i linje med Kriminalvårdens arbete med RMB-B och VSP samt den övergripande visionen *Bättre ut* (Kriminalvården 2007; Kriminalvården 2016; Kriminalvården 2020).

Utifrån deras egen beskrivning av *Bättre ut* kan det argumenteras finnas vissa likheter med Holm et al. (2014) resultat som visade att kriminalvårdarna som arbetar på lägre

säkerhetsklasser tenderar att se sig själva som mer delaktiga i behandlingen. Det kan tänkas bero på att de är mer involverade i gruppverksamheten och har ett nära samarbete med ledning och terapeuter gällande behandlingsplanering för de intagna vilket stärks med att Sara ser sin egen roll i arbetet med *Bättre ut* som "(...) skitviktig" samt att hennes hjärtefråga är att arbeta med intagna som har massa behov av insatser. Men vid högre säkerhetsklass blir avgränsningen lite mer tydlig då de vid säkerhetsklass 1 refererar till de särskilda yrkesrollerna som rör den direkta behandlingen och kriminalvårdarna på avdelningen uppger sig inte vara delaktiga i behandlingsverksamheten på något konkret vis. Denna utgångspunkt stärks ytterligare när Sara får frågan hur hon anser att motivation och behandling praktiseras i anstalt:

"(...) Hos oss praktiseras det ju, eftersom jag jobbar på en öppen anstalt - genom kontaktmannaarbete jättemycket. Men också genom att det kontaktmannateamet gör smittar av sig mer på vårdarkollektivet. Jag upplever att man jobbar jättemycket med att prata med varandra om klienter. Man tar gemensamma möten och sådär sen i och med att vi jobbar så nära inpå att dom ska hem igen så är det jättemycket det där att samverka med socialtjänst tex eller andra myndigheter och missbruksvård och såna grejer och just utslusningsarbetet är ju vi superbra på"

**Sara, klass 3 anstalt. 8 års erfarenhet.*

Ett upprätthållande av ordning betyder reducering av ordningsstörning, vilket inom en anstaltsmiljö kan inkludera ett brett men väldefinierat spektrum av aktiviteter. Utifrån ett rättsenligt perspektiv kan beteenden som konstituerar ordningsstörning kategoriseras i två olika kategorier, kriminella handlingar och disciplinära förseelser (Hörnqvist 2010, s. 104f). Den första kategorin innefattar traditionella handlingar som ses som kriminella utanför- och innanför murarna, så som narkotikahandel, våld mot personal och utpressning. Medan de disciplinära företeelserna tenderar att vara kontextbundna till fängelsemiljön. Där avvikande, arbetsvägran, skadegörelse, opassande uppförande är några av de underrubriker som kan finnas vid misshandelsrapporter (ibid, s. 105). I de reflektioner som följer nedan kan det argumenteras påvisa hur överträdelser av regler är relaterade till säkerhet samt hur dessa tenderar att föranleda disciplinära åtgärder. Detta framkommer under intervjun med Anders och Calle när vi frågar vad som händer om en intagen inte följer uppsatta rutiner:

"(...) Alltså om det inte efterföljs, våra uppmaningar, våra regler så kommer dom som följd få en rapport vilket kan leda till en varning och får du tillräckligt många varningar kan det också leda till att du får extra dagar på din strafftid. Att du får en framskjuten frigivning. Så det är väldigt mkt rutiner för dom, ännu mer för dom tror jag för vi sätter ju alla rutiner. Dom har ju inget, alltså vi kan ju skjuta på våra rutiner som i sin tur påverkar deras rutiner."

**Anders, klass 1 anstalt. 1,5 års erfarenhet*

"(...) Det är också inget skämt utan det är, den som betar sig illa mot klienter skall backas upp. Det är typ redan omöjligt för den här killen att komma upp och passa en tid och då är det nästan som att man slår upp klackarna i taket och ba ja för fan nu får jag skriva en misstänkt misshandelsamhet på dig. Det låter ju som att om du har en misstänkt misshandelsamhet för att du kanske har en kniv inne på ditt rum, fast det kan va att du har två tandborstar fast bara en är tillåtet, eller har försovit dig. Eller såhär aa det är tillåtet att ha 20 skivor på ditt rum här, du har 22, det är 2 för mycket, det blir en rapport. Men allting blir en misstänkt misshandelsamhet. Och så kollar man såhär, ja du har suttit här nu i 4 månader och du har 17 misstänkta misshandelsamheter, oj du är en hög riskklient, pang pang. Åh du ska upp på en högre säkerhetsklass när det gäller tandborstar och skivor, det är ju liksom, ja.

**Calle, klass 2 anstalt. 19 års erfarenhet.*

Anders berättelse ger oss en inblick i vilka konsekvenser intagna kan få om de inte rättar sig efter uppsatta rutiner. Vidare menar Anders att det är kriminalvårdare som sätter rutinerna de intagna ska följa vilket kan argumenteras ta avstamp i repressiv makt där en grupp dikterar villkoren och den andra gruppen ska anpassa sig efter villkoren. Således gör det kriminalvårdare till en överordnad grupp och intagna till en underordnad grupp (Hörnqvist 2010, s. 55ff). Där konsekvensen blir uppskjuten villkorlig frigivning om en intagen har tillräckligt många varningar (SOU 2009, s. 80). Calle beskriver även hur han upplever att en utmaning är att säkerhetsarbetet går till överstyr och där allting blir en misstänkt misskötsamhet. Med avstamp i Hörnqvist (2010, s. 103ff) skulle detta kunna argumenteras ses som en repressiv maktutövning där en lyckad utövad makt antas resultera i lydnad och där alla handlingar från målgruppen enbart kan innebära lydnad eller olydnad, det finns inget mitt emellan. Således blir den segrande maktstrukturen konceptualiserad status quo och där alla överträdelser anses utgöra ett hot. Detta kan även argumenteras statuera exempel på hur repressiva interventioner förväntas bidra till att intagna ska låta bli specifika handlingar och specifikt de som överträder de uppsatta reglerna (ibid, s. 159). Med avstamp i Farkas & Manning (2012) kan det även argumenteras för att det huvudsakliga målet för en kriminalvårdare är att kontrollera de omedelbara beteendena av intagna, vilket kan anses tydas i Saras beskrivning då hon återger hur ledningen vill "(...) trötta ut snäll personal och premiera ett beteende där den intagna aldrig någonsin får som han vill." Vidare kan det tolkas som att detta är en strategi för att kontrollera de intagna och upprätthåller således den segrande maktstrukturen status quo (Hörnqvist 2010, s. 103). Vid nästa fråga så tillbads respondenterna att beskriva styrkor och svagheter i hur visionen om *Bättre ut* praktiserades eftersom detta ansågs kunna ge en inblick i hur de i sin yrkesroll som kriminalvårdare uppfattar ambitionen kontra praktiken.

"(...) Mm. Ja men tex som jag tog upp det här med, eh, programverksamhet. Att vi stoppar in killar i, alltså dom har ingen valmöjlighet liksom. Säger vi att dom ska gå one to one då ska dom gå one to one. Annars så påverkar ju det resten av straffet så mycket så det är liksom, ja."

**Elin, klass 2 anstalt. 10 års erfarenhet.*

"(...) Jag tänker att visionen eller tanken är bra men man når inte upp till den för jag tänker att alla får ju inte heller ett behandlingsprogram så det är faktiskt många som går ut helt obehandlade. Dom har suttit av sitt straff dom kanske har fått nån typ av plan men dom kanske inte har fått behandling för det som är deras största problem."

**Petra, klass 1 anstalt. 23 års erfarenhet*

"(...) På andra anstalter upplever jag att det är extremt mycket misstro mot kriminalvårdare som vill arbeta med *Bättre ut*. Särskilt högre upp i klasserna, till exempel på... Man tycker att det är jävla tjuvar och dom ska veta sin plats och dom ska inte ha nånting i onödan. Det är så äckligt och det handlar bara om att ledningen vill trötta ut snäll personal och premiera ett beteende där den intagna aldrig nånsin får som han vill. Men så svagheten är ju att

Bättre ut inte praktiseras alls på vissa ställen. Det är ju helt tomma ord och man har infört KKA i grundutbildningen, men man använder inte det på anstalt.”

**Sara, klass 3 anstalt. 8 års erfarenhet.*

Petra beskriver hur hon anser att ambitionen med *Bättre ut* är bra men hon upplever att en svaghet är att behandlingsprogram inte inkluderar alla utan att det tenderar vara många som kommer ut helt obehandlade. Detta skulle kunna tolkas som att en svaghet är att fängelsepåföljden enbart blir i syfte att låsa in avvikande individer och således missar den uppgift den tillskrivits att fylla, nämligen att förvandla individen (Foucault 2017, s. 291). Däremot tenderar Elin vara av en annan uppfattning då hon belyser just det faktum att behandlingsprogram inte är någonting som de intagna genomgår frivilligt. Således går det mer i linje med Hörnqvist som menar att intagna tvingas ta del av terapeutiska tekniker med syfte att transformera de individuella subjekten till invånare (Hörnqvist 2010, s. 98). Vid frågan om styrkor och svagheter med visionen *Bättre ut* tar Sara oss in på hur arbetet med visionen kantas av extremt mycket misstro mot de kriminalvårdare som faktiskt vill arbeta med verktygen för *Bättre ut*, särskilt högre upp i säkerhetsklasserna. Där intagna istället tenderar att ses som tjuvar och ska inte få nånting i onödan. Mot bakgrund av Riley (2000) kan Saras upplevelse anses vara i likhet med tidigare angivelser om intagna som farliga och ohämmade. Detta kan rimligtvis tänkas påverka bemötandet mot intagna vilket blir centralt i hänsyn till det övergripande arbetet mot *Bättre ut*. Det kan argumenteras att KKA inte tenderar att vara en del av den vardagliga praktiken inom anstalt och kan således anses vara problematiskt särskilt eftersom Haas & Spence (2017) argumenterar för att det fanns positiva korrelationer mellan KKA och förberedelser inför frigivning.

Vidare anser hon i samma linje som Calle att en svaghet också är att *Bättre ut* egentligen är tomma ord och att KKA införs på grundutbildningen men praktiseras inte på anstalterna. Avsaknad av arbetet med KKA är någonting som även Dowden & Andrew (2004) argumenterade för och kan tänkas påvisa hur det tenderar finnas en ambition som står i diskrepans till den vardagliga praktiken. Petra belyste en viktig aspekt vid frågan om vilka utmaningar de intagna kan stöta på under sin verkställighet. Då en anstaltsmiljö tenderar att ha en negativ effekt på kognitiva förmågor är därmed vikten av KKA och stödjande miljö relevant (Rocha et al., 2015).

“(…) Ja men jag tänker att det är lite så för man är så avpersonifierad liksom och det blir ju tror jag en svårighet och att det är lättare att då identifiera sig med de andra intagna såklart liksom. Men att man behöver fråga om allting och att man är beroende av andra människor tror jag. Sen också att man behöver, alla har sina problem och sen ska dom försöka samsas där inne och få det funka med om andra också och att inte behöva ja dom kanske egentligen inte vill ta på sig masken och spela cool men samtidigt ska jag kämpa med att jag vill förändra mig men jag måste fortfarande va såhär för jag får inte visa det för då tycker dom att det kanske är såhär. Men det är

sånt också för om han då kämpar och vill sköta sig och så får man skit för att vad håller du på med och larvar dig liksom varför pratar du med pliten så länge liksom. Som sagt det blir den där pressen, det blir som att man blir dubbel och man vet inte vem man är tillslut. Man blir fan schizofren av det där och det är inte så bra för beteendeläring egentligen. När dom börjar tänka på dom här sakerna och vill nånans och måste förhålla sig till den där miljön, det beskriver dom ibland att dom tycker är skitjobbigt. Dom sitter hellre på isol för då har jag bara mig själv att tänka på, ah så att där har man lite att jobba på, miljömässigt och få till det där liksom att det ändå blir okej.”

**Petra, klass 1 anstalt. 23 års erfarenhet.*

Petras reflektion kan argumenteras påvisa hur det verkar föreligga tystandskulturer och lojalitetsnormer som präglar en intagens vardag. Dessa kan i linje med Farkas & Manning (2012) leda till en spänning och segregation mellan kriminalvårdare och intagna. Hon beskriver hur de intagna kan uppfatta det som en svårighet att vara beroende av andra människor vilket kan antas öka spänningen mellan de två grupperna eftersom kriminalvårdarna sätter villkoren för den underordnande gruppen vilket gör att de intagna blir således helt beroende av kriminalvårdare i sin vardag (Hörnqvist 2010, s. 104). Vidare kan det även tolkas som att hon upplever det som att den tystandskultur som förbjuder intagna att samarbeta och prata med “plitar” skapar en försvårande omständighet i hennes yrkesroll att arbeta med *Bättre ut*. Hon belyser även hur den intagna således kan tänkas uppleva en rollblandning, där de å ena sidan går in i en roll där de ska ta avstånd från plitar och vara macho, å ena sidan en roll där de behöver hjälp. Med avstamp i detta kan det kopplas till Månsson (2003) studie där de kom fram till att kulturen på en anstalt tenderar att få intagna att fokusera på att överleva vardagen snarare än att förändras. Helena menar att intagna blir schizofrena av att förhålla sig till miljön på en anstalt och att intagna därmed hellre sitter på isoleringen.

Vidare har andra studier visat att fängelsemiljö tenderar att riskera sämre kognitiva förmågor vilket således kan härledas till svårigheterna i den rollblandning intagna stöter på där de å ena sidan ska arbeta med att förändra beteende och å andra sidan ska ta på sig en roll som macho (Rocha et al., 2015). Med avstamp i detta kan det argumenteras för vikten av en stödjande miljö för intagna och deras eftersträvan att förändra sitt beteende där en trygg miljö ligger till grund för det rehabiliterande arbetssättet (Kriminalvården 2017). Sykes (1958, s. 54) menar att kriminalvårdares arbete är en komplicerad blandning av olika roller. Möjligtvis är den komplicerade blandningen av olika roller än mer tydlig i svenska fängelser i dag, dels på grund av den ökade specialiseringen i olika avdelningar och dels på grund av den ökade satsningen på såväl säkerhet/kontroll som rehabilitering/behandling (Nylander 2011).

7. Slutsats & diskussion

Utifrån de reflektioner som har tagits del av framkommer det att samtliga kriminalvårdare tenderar uppleva att det finns en dualitet i sätten att arbeta. Samt att det finns en diskrepans i hänsyn till ambitionen om *Bättre ut* och hur den efterlevs. Ett tydligt tema som framkom i samtliga intervjuer var den konflikt som de upplevde finns mellan det hårda risk- och säkerhetsarbetet och de som premierar de mjuka behandlande arbetsmetoderna. Vidare finns det en unison uppfattning att i linje med Nylander (2008) tenderar de hårda straffande arbetsmetoderna anses vara överordnad och mer statusfyllt. Där arbetsdelningen mellan olika roller, uppgifter och avdelningar kan antas vara en viktig orsak till uppkomsten för den rollblandning som kan antas ligga grund för en konflikt när dessa ska samarbeta (Nylander 2006; Nylander et al., 2008). Hos vissa vårdare tenderade dock ett mer behandlande sätt att tänka i relation till de intagna återfinnas där respekt och byggande av relation sågs som förebyggande arbete, vilket kunde tydas i bland annat Elins reflektion. Det kan förstås utifrån att vårdare med kontaktmannaskap på normalavdelningar tenderar att i större uträkning ge uttryck för ett sådant förhållningssätt (Nylander et al., 2008).

Vidare kan det tänkas rimligt att de kriminalvårdare som jobbar med KKA får en närmare relation med de intagna och således bidrar till att avstå från att rapportera incidenter (ibid). Medan högre säkerhetsklass där risk-och säkerhetsfrågor dominerar kan tänkas rapportera disciplinära avvikelser i högre utsträckning. Dock kan reflektionerna anses i linje med Dowden & Andrews (2004) nyansera hur arbetet med KKA inte tenderar att användas i större uträkning, vilket därför kan antas påverka kvaliteten på fängelsemiljön och effektiviteten av behandlingsinsatser och den terapeutiska rollen mellan intagna och kriminalvårdare kan således problematiseras (Haas & Spence 2017). I hänsyn till fängelsemiljön kan det även utifrån Månsson (2013) argumenteras att Petras berättelse beskriver hur lojalitetsnormer och tystnadskultur påverkar och försvårar det rehabiliterande arbetet. Eftersom samtidigt som den måste upprätthålla en status bland de andra intagna ska förväntas underkasta sig behandling och vilja förändras och kan således argumenteras gå emot den miljön som Kriminalvården (2017) beskriver som effektiv för behandling och där aspekter som säkerhet, trygghet, effektivt ledarskap och kunnig personal belyses.

Utifrån Calles berättelse kan det även tolkas som att det verkar finnas en lojalitetsnorm mellan kriminalvårdare eftersom "(...) den som beter sig illa mot klienter ska backas upp" vilket kan argumenteras påvisa en tyst överenskommelse där beteendenormer byggs upp mellan kriminalvårdare för att försvara deras handlingar och kan bidra till en informell daglig praxis (Nylander et al., 2008; Farkas & Manning 2012). Sedermera kan detta

tänkas bidra till de konflikter som samtliga uppger att de upplever och i linje med Månsson (2013) kan känslor som rädsla och upplevelser av vanmakt och maktlöshet således tänkas "släcka ut" det mjuka arbetssättet. Det kan även tänkas förklara varför det rehabiliterande arbetssättet tenderar att smutskastas och beskrivas i negativa termer så som mjukisbunkern, blöjan, saft och bullar (Nylander et al., 2008). Detta var någonting som även kunde återfinnas i Calles berättelse då han beskrev rädslan av att bli kallad "(...) tjuvkramare". Sammanlagt kan det tydas som att den arbetsmiljö som Kriminalvården strävar efter där "(...) det professionella stödjande samtalet och den trygga relationen är utgångspunkten i förändringsprocessen och som skapas av att trygga medarbetare befinner sig i klientnära positioner vid så stor del av tiden som möjligt" (Kriminalvården 2020) möts av svårigheter i vilket då det hårda straffande arbetssättet överordnas.

Mot bakgrund av att repressiv makt utövas i ett högre syfte kommer den tillfogande skadan anses rimlig i relation till det ansedda positiva resultatet kan beskrivningar om disciplinära åtgärder argumenteras uppvisa tendenser av strikt negativa konsekvenser (Hörnqvist 2010, s. 159). Genom intervjuerna har det framkommit berättelser där rutiner, rapportskrivande och uppskjuten villkorlig frigivning varit centrala. Anders återgav bland annat att om intagna inte följer uppsatta rutiner leder det till en varning som i sin tur kan leda till uppskjuten villkorlig frigivning. Vilket även Calle styrkes i hans berättelse om hur han upplever det som att kollegor runt om honom nästan gläds åt att behöva skriva rapporter "(...) man slår upp klackarna i taket och ba ja för fan nu får jag skriva en misstänkt missskötsamhet på dig". Detta skulle kunna förstås utifrån Hörnqvist (2010, s. 100) ansats om att disciplinära åtgärder och repression kan triggas av små regelöverträdelser eller av enbart av förväntan på missskötsamhet.

Med antagandet att makt organiseras runt normer och att dessa maktstrukturer bidrar till skapande av informella normer kan de anses upprätthålla de regler och villkor som återfinns inom anstalt och där den intagna blir en kategori och en definition av det subjekt som underkastas den disciplinära maktens praktiker (Hörnqvist 2010, s. 153; Nilsson 2018, s. 106). Med avstamp i detta kan det argumenteras föreligga en paradox i hänsyn till Foucault (2017) eftersom han beskriver att fängelset inte har till syfte att rehabilitera utan straffet ska utföras effektivt. Men på andra sidan tillskrivs fängelset dock uppgiften att förvandla en intagen då straffet ska generera ett resultat av en fungerande individ till samhället (Carlen & Worall 2004; Foucault 2017, s. 291). Där en kriminalvårdares arbetsuppdrag baseras på samhällets motstridiga mål att straffa den dömda lagbrytaren och att skydda allmänheten från dessa avvikande individer. Men att samtidigt rehabilitera dessa innanför murarna för att således göra

det möjligt för dem att leva ett normalt liv efter frigivning (Sykes 1958, s 34; Foucault 1979, s 81; Nylander et al., 2008).

Sammanfattningsvis kan det utifrån frågeställningarna argumenteras att samtliga av de intervjuade kriminalvårdarna upplevde att visionen *Bättre ut* är bra men att det inte tenderar att utövas i alla anstalter. Eftersom det tenderar att hamna skymundan till ett mer risk- och säkerhetsarbete som upplevdes stå i direkt motsats till KKA och ett motiverande arbetssätt. Således kunde ett tema av dualitet tydas i hänsyn till både arbetssätten som utövades inom anstalt men även mellan ambitionen av *Bättre ut* och praktiken. För framtida studier anses det vara av intresse att fortsätta undersöka de teman som denna undersökning har behövt exkludera på grund av tid- och platsbrist. Studiens empiriska material har genererat fram teman så som förändring i arbetssätt över tid, hur erfarenhet påverkar ambitionen av *Bättre ut* samt den påtagliga tystnadskulturen som existerar inom anstaltsmiljö. Det skulle även kunna anses vara fördelaktig att inkludera intagna i intervjuerna med motivering att tillgå deras perspektiv på visionen om *Bättre ut*.

Referenslista

- Ahrne, G. & (2015) Svensson, P. "Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen". I: Ahrne, G. & Svensson, P (red), *Handbok i kvalitativa metoder*, s. 8-16. Stockholm: Liber
- Andrews, D. A. & Kiessling, J. J. (1980). *Program structure and effective correctional practices: A summary of the CaVIC research*. In R. R. Ross & P. Gendreau (Eds.). *Effective correctional treatment* (441–463), Toronto, Canada: Butterworth.
- Barker, V. (2012) *Global mobility and penal order: Criminalizing migration*, A view from Europe. *Sociology Compass* 6(2)
- Barker, V. (2013). *Nordic Exceptionalism revisited: Explaining the paradox of a Janus-faced penal regime*. *Theoretical criminology*, 17(1), 5-25.
- Brantingham, P. J., & Faust, F. L. (1976). *A Conceptual Model of Crime Prevention*. *Crime and Delinquency*, 22, 284-295.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology*. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
- Berman, A. H. (2004). *The reasoning and rehabilitation program: Assessing short—And long-term outcomes among male Swedish prisoners*. *Journal of Offender Rehabilitation*, 40(1-2), 85-103.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*, 3, 453-509.
- Carlen, Pat & Worrall, Anne (2004). *Analysing Women's imprisonment*, Cullompton: Willan, Chap 1.
- CPT (1992), report to the swedish government on the visit to Sweden carried out by the European Committee for the Prevention on Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 27 January to 5 February 2003. Strasbourg: Council of Europe
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund:Studentlitteratur AB.
- Dowden, C., & Andrews, D. A. (2004). *The importance of staff practice in delivering effective correctional treatment: A meta-analytic review of core correctional practice*. *International Journal of Offender Therapy and comparative criminology*, 48(2), 203-214.
- Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2015). "Att fråga folk". I: Ahrne, G. & Svensson, P (red), *Handbok i kvalitativa metoder*, s. 34-54. Stockholm: Liber
- Foucault, M. (1979). *Discipline and punish: The birth of the prison*. (Trans A. Sheridan). Vintage.

- Foucault, Michel (2017) *Övervakning och straff*. Lund: Arkiv.
- Gilje, N., & Grimen, H. (2004). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos. (s. 175- 193)
- Haas, S. M. & Spence, D. H. (2016). *Use of Core Correctional Practice and Inmate Preparedness for Release*. International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 1–24
- Holm, C., Lindberg, O., Jukic, E., & Nylander, P. Å. (2014). *Flera nyanser av blått. Kriminalvårdare på behandlingsavdelningar–deras beskrivningar av yrkesroller, drogbehandling och de intagna*. Nordisk tidskrift för kriminalvetenskap, 101(2).
- Hyatt, J. M., Andersen, S. N., Chanenson, S. L., Horowitz, V., & Uggen, C. (2021). " We Can Actually Do This": Adapting Scandinavian Correctional Culture in Pennsylvania. *Am. Crim. L. Rev.*, 58, 1715.
- Hörnqvist, M. (2010). *Risk, power and the state: after Foucault*. Routledge-Cavendish.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kåver, A. (2016). *KBT i utveckling: en grundbok i kognitiv beteendeterapi*. Natur & kultur.
- Karlsson & Pettersson (2006) "Det blir vad vi gör det till" I: *Frågor, fält och filter*. Roxell, L. & Tiby, E.
- Kriminalvårdsstyrelsen (2000), *Kontaktmannaskap – En beskrivning av utvecklingen av kontaktmannaskap inom kriminalvården åren 1994 – 1999*, Kriminalvårdens reprocentral.
- Kriminalvården (2007) "Bättre ut" *Kriminalvårdens vision och värdegrund*.
- Kriminalvården (2016) *Kriminalvårdens handbok för verkställighetsplanering*. 2016:2
- Kriminalvården (2017) KOS 2017. *Kriminalvård och statistik*. Norrköping: Kriminalvården.
- Kriminalvården (2017). *Stödjande miljöer för klienter i Kriminalvården- sektionen för kvalitet och stödjande miljö*. Enheten för behandlingsprogram.
- Kriminalvården (2018) *Återfall i brott som leder till kriminalvårdspåföljd-en nedåtgående trend*.
- Kriminalvården (2019) *Nordisk statistik*. För Kriminalvården i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige 2013–2017.
- Kriminalvården (2020). *Behandlingsguide - vägledning för kriminalvårdens behandlingsprogram*. Norrköping: Kriminalvården - enheten för behandlingsprogram

- Lab, S.P. (2016). *Crime prevention: approaches, practices, and evaluations*. (9th ed.) London: Routledge.
- Leech, B. (2002) "Asking questions: Techniques for Semistructured Interviews", PS: Political Science & Politics, 35: 665-668.
- Mary Ann Farkas & P. K. Manning (1997) *The occupational culture of corrections and police officers*, Journal of Crime and Justice, 20:2, 51-68.
- Mc-Connell-Henry, T., James, A., Chapman, Y. & Francis, K. (2009) "Researching with people you know: Issues in interviewing", Contemporary Nurse, 34: 2-9.
- Månsson, S. A. (2003). Att förstå sociala insatsers värde. *Nordisk socialt arbeid*, 23(02), 73-80.
- Nagin, D. S. (2013). Deterrence in the twenty-first century. *Crime and justice*, 42(1), 199-263.
- Nilsson, B. (2015). *Socialpsykologi: teorier och tillämpning*. Liber.
- Nilsson, R. (2018). *Foucault: En introduktion*.
- Nylander, P. Å. (2006). *Kriminalvårdares vardagsarbete: handlingar, emotioner och föreställningar: en intervjustudie med vårdare vid svenska anstalter*. Kriminalvården.
- Nylander, P. Å., Bruhn, A., & Lindberg, O. (2008). Säkerhet eller rehabilitering? Om subkulturell differentiering bland kriminalvårdare. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, 14(3), 45-62.
- Nylander, P. Å. (2011). *Managing the dilemma: occupational culture and identity among prison officers* (Doctoral dissertation, Örebro universitet).
- Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2015) *Från stoff till studie: Analysarbete i kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Riley, J. (2000). Sensemaking in prison: Inmate identity as a working understanding. *Justice Quarterly*, 17(2), 359-376.
- Rocha, Nuno B. F., Fonseca, Duarte A., Marcques Alina B., Rocha Susana A. & Hoaken, Peter N. S. (2015). Cognitive function is associated with prison behaviour among women in prison but not with subjective perception of adjustment to prison. *Criminal Behaviour and Mental Health*, Vol 25: 389–402, 2015.
- Sandberg, S. (2016). The importance of stories untold: Life-story, event-story and trope. *Crime, Media, Culture*, 12(2), 153-171.
- Sarnecki, J. (2015). *Introduktion till kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.

Silverman, D. (2010). *En mycket kortfattad, ganska intressant och någorlunda billig bok om kvalitativ forskning*. Studentlitteratur. Introduktion plus kapitel 2.

SOU (2009:80) *Kriminalvården – ledning och styrning*. Slutbetänkande av Utredningen Kriminalvårdens effektivitet (SOU 2009:80).

Sparks, R., Bottoms, A. and Hay, W. (1996) *Prisons and the problem of order*. Oxford: Claredon

Sykes, G. 1958/2007. *The Society of Captives: A Study of a Maximum Security Prison*. Princeton, NJ: Princeton University Press

Pettersson, T. & Karlsson, J. (2006). "Det blir vad vi gör det till! Om att skapa och analysera ett intervjumaterial". I: Roxell, L. och Tibby, E.: Frågor, fält och filter. Kriminologisk metodbok. Lund: Studentlitteratur.

Philips, C. & Earle, R. (2010). 'Reading difference differently? Identity, Epistemology and Prison Ethnography'. *British Journal of Criminology* 50, s. 360-378.

Thurén, T. (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. (2., [omarb.] uppl.) Stockholm: Liber.

Törnqvist, N. (2017). *Att göra rätt: En studie om professionell respektabilitet, emotioner och narrativa linjer bland relationsvåldsspecialiserade åklagare*. Doktorsavhandling.

Ugelvik, T., & Dullum, J. (2012). *Penal exceptionalism*. Nordic Prison Policy and Practice, London.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*

Öberg, P. (2015). "Livshistorieintervjuer" i *Handbok i kvalitativa metoder*

Öst, L. G. (2018). *KBT inom psykiatrin*. Natur & kultur.

Bilagor

Intervjuguide till pilotstudie

1. Nuvarande arbetssituation (Tema upplevelse)

- Kan du beskriva hur en typisk arbetsdag ser ut för dig som kriminalvårdare?
- I rollen som kriminalvårdare, vad anser du är din främsta uppgift?
- Beskriv hur du upplever att samhällets förväntningar ser på din tjänsteroll som kriminalvårdare?
- Beskriv hur du upplever din arbetsgivares förväntningar på dig som kriminalvårdare?
- Vilka förväntningar upplever du att de intagna har på dig som kriminalvårdare?
- Anser du att alla dessa förväntningar stämmer överens med dina faktiska arbetsuppgifter?

2. Fängelse i stort (Tema ideologi)

- Beskriv hur du ser på fängelsets funktion?
- Hur ser du på straff?
- Utifrån rollen som kriminalvårdare, tycker du att straffet fyller straffet sin funktion?
- (Följd fråga: Vilken funktion anser du att straffet fyller?)
- Vad har du för uppfattning om de intagna som du kommer i kontakt med?
- --> Följdfråga (Tror du att dina kollegor delar din uppfattning?)

3. Bättre ut (Tema rehabilitering)

- Med dina egna ord kan du beskriva kriminalvårdens vision bättre ut?
- Motivation och rehabilitering är centrala ledmotiv inom kriminalvården, på vilket sätt skulle du säga att detta praktiseras inom anstalten?
- (Följ upp med att fråga om program) och hur fungerar dessa program i hänsyn till bättre ut?
- Hur ser du på din roll i det dagliga arbetet att motivera och rehabilitera klienter du kommer i kontakt med?
- Känner du att ni får tillräckligt med verktyg för att arbeta med bättre ut?
- Ser du några styrkor och svagheter i hur visionen bättre ut praktiseras inom anstalt?
- (Hur stor roll tror du att klienternas egen vilja spelar roll i att arbeta mot bättre ut?)
- Under den tiden du har jobbat som kriminalvårdare, upplever du att det rehabiliterande arbetssättet har förändrats?
- Isåfall hur? (denna fråga riktar sig till om fokus har ändrats)

4. Makt (Tema indirekt påverkan)

- Vad innebär maktstrukturer för dig?
- Beskriv hur du upplever att matkulturer kan uttryckas inom anstaltsmiljö?

- Följdfråga: maktstrukturer på andra sätt än vårdare kontra intagna (exempelvis maktstruktur från överordnad mot vårdare som speglas mot klienter)
- Upplever du att de överordnade ger dig som kriminalvårdare tillräckligt med verktyg för att visionen bättre ut ska kunna genomföras?
- Anser du att dessa maktstrukturer kan påverka återanpassningen till samhället?

5. Återfall

- Beskriv vad tror du att återfall i brott beror på?
- Hur tror du att ledmotivet "bättre ut" fungerar för att rusta de intagna till livet efter anstalt? Kodord: makt, övertygelse,
- Tror du att visionen om bättre ut påverkar de intagnas återfall i brott?
- Följdfråga- tror du att bättre ut förhindrar återfall i brott?

6. Framtidsutsikter

- Ser du några utvecklingspotentialer kring visionen bättre ut? Tydligt mål

7. Personlig bakgrund

- Kön
- Ålder
- Vad har du för utbildning?
- Hur kom det sig att du sökte till Kriminalvården?
- Tidigare arbeten: brandman, ambulansförare, lärare,
- Hur länge har du arbetat inom Kriminalvården

Bilaga 2

Den intervjuguide som användes vid de 4 andra intervjuerna

1. Nuvarande arbetssituation (Tema upplevelse)

- Kan du beskriva hur en typisk arbetsdag ser ut för dig som kriminalvårdare?
- I rollen som kriminalvårdare, vad anser du är din främsta uppgift?
- Beskriv vad du tror att samhället har för förväntningar på dig som kriminalvårdare?
- Beskriv vad du tror att din arbetsgivare har för förväntningar på dig som kriminalvårdare?
- Beskriv vad du tror att intagna har för förväntningar på dig som kriminalvårdare?
- Anser du att alla dessa förväntningar stämmer överens med dina faktiska arbetsuppgifter?
- Spontant, vilka utmaningar kan du stöta på i yrkesrollen som kriminalvårdare?

2. Fängelse i stort (Tema ideologi)

- Hur ser du på straff?
- Beskriv vad du tycker att fängelset har för funktion?
- Utifrån rollen som kriminalvårdare, tycker du att fängelset fyller sin funktion?
- Hur upplever du att kriminalvården vill att man ska se på klienter?
- Upplever du att kriminalvårdens syn stämmer överens med dina kollegors syn på klienter?
- Vilka utmaningar tror du att Kriminalvården som myndighet stöter på?

3. Bättre ut (Tema rehabilitering)

- Med dina egna ord kan du beskriva kriminalvårdens vision bättre ut?
- Motivation och rehabilitering är centrala ledmotiv inom kriminalvården, på vilket sätt skulle du säga att detta praktiseras inom anstalten?
- (Följ upp med att fråga om program) och hur fungerar dessa program i hänsyn till bättre ut?
- Hur ser du på din roll i det dagliga arbetet att motivera och rehabilitera klienter du kommer i kontakt med?
- Känner du att ni får tillräckligt med verktyg för att arbeta med bättre ut?
- Ser du några styrkor och svagheter i hur visionen bättre ut praktiseras inom anstalt?
- Under den tiden du har jobbat som kriminalvårdare, upplever du att det rehabiliterande arbetssättet har förändrats?
- Isåfall hur? (denna fråga riktar sig till om fokus har ändrats)
- Vilka utmaningar tror du att intagna stöter på under sin verkställighet?
- Hur vill kriminalvården att man ska bemöta klienter?
- Stämmer det med hur dina kollegor faktiskt bemöter klienter

4. Makt (Tema indirekt påverkan)

- Hur skulle du beskriva relationen mellan chefer och kriminalvårdare?
- Hur skulle du säga att dessa arbetsrelationer påverkar de intagna?
- Hur ser du på övervakning som ett verktyg i ditt arbete som kriminalvårdare?
- Vad tror du om övervakning utifrån ett säkerhetsperspektiv?
- Vad tror du om övervakning utifrån ett rehabiliterande perspektiv?
- Anser du att ditt arbete är rutinstyrt?
- Följdfråga -> vad kan hända om en intagen inte följer de uppsatta rutinerna?
- Hur viktiga är dessa rutiner för dig som kriminalvårdare?

5. Personlig bakgrund

- Ålder:
- Vad har du för utbildning?
- Hur kom det sig att du sökte till Kriminalvården?
- Hur länge har du arbetat inom Kriminalvården?